

Monitoring en evaluatie van het project Vliegende Brigade Maatschappelijke Stage

Deel 3: Eindevaluatie

Huub Braam
Suzanne Tan
Marjan de Gruijter

Mei 2009

Inhoud

Samenvatting en aanbevelingen	5
1 Inleiding	7
1.1. Maatschappelijke stage	7
1.2. Vliegende Brigade	8
1.3. Monitor en evaluatie	8
1.4. De eindevaluatie	9
1.5. Opbouw van de rapportage	10
2. Ervaringen van de Vliegende Brigade bij het opzetten van de maatschappelijke stage	11
2.1 Vormgeven aan de taak van Vliegende Brigadier	11
2.2 Wat hebben de Vliegende Brigadiers bereikt?	14
2.3 Succes- en faalfactoren bij het opzetten van maatschappelijke stages	19
2.4 Toekomst van de maatschappelijke stage	22
3 De maatschappelijke stage op de scholen	25
3.1 Enquête onder coördinatoren van maatschappelijke stage (op scholen)	25
3.2 Respons en achtergrondkenmerken scholen	25
3.3 Hoe zien de maatschappelijke stages er uit	26
3.4 De organisatie van de maatschappelijke stage	26
3.5 Conclusie	27
4 De scholieren en de maatschappelijke stage	29
4.1 Enquête onder scholieren	29
4.2 Respons en achtergrondkenmerken	29
4.3 Ervaringen met maatschappelijke stage	30
4.4 Conclusies scholieren	34

Bijlage 1 Lijst van geïnterviewde Vliegende Brigadiers

Bijlage 2 Tabellen voor de coördinatoren

Bijlage 3 Tabellen voor de leerlingen

Samenvatting en aanbevelingen

Het project Vliegende Brigade Maatschappelijke Stage van MOVISIE, NOC*NSF, NUSO, Scouting, Wilde Ganzen, Humanitas en het Nederlandse Rode Kruis¹ heeft tot doel samenwerking te ontwikkelen en te stimuleren tussen maatschappelijke organisaties en scholen bij de ontwikkeling en uitvoering van maatschappelijke stages voor scholieren in het voortgezet onderwijs. Het Verwey-Jonker Instituut heeft dit project gemonitord en geëvalueerd. Hier bespreken we de belangrijkste uitkomsten en doen we aanbevelingen voor de organisatie van maatschappelijke stages in de toekomst.

Bij de start van het project Vliegende Brigade in 2005 hadden de deelnemers voor ogen dat maatschappelijke stage voor scholieren in het voortgezet onderwijs een goede manier is om scholieren in aanraking te brengen met vrijwilligerswerk en hen aldus in staat te stellen nieuwe vaardigheden en kennis op te doen. Maatschappelijke stages werden destijds op individuele scholen georganiseerd door enthousiaste leraren, vrijwilligers en ondersteuners die vaak gebruik maakten van de maatschappelijke stageregeling van het Ministerie van OCW. Sinds de start van het project Vliegende Brigade is er veel veranderd. Niet alleen nam het aantal maatschappelijke stages sterk toe, ook de beleidscontext veranderde. Bij het aantreden van het kabinet Balkenende IV werd besloten dat maatschappelijke stage niet slechts gestimuleerd dient te worden; sinds 2007 geldt een nieuwe regeling waarbij toegewerkt wordt naar een verplichte maatschappelijke stage vanaf het schooljaar 2011-2012. Hoewel nog duidelijk moet worden welke definitieve vorm deze verplichte maatschappelijke stage zal krijgen, beraden betrokken partijen - scholen, maatschappelijke organisaties, gemeenten en de centrale overheid - zich op de randvoorwaarden waaronder de verplichte stage een succes kan worden. De uitkomsten van het project de Vliegende Brigade geeft mede richting aan dit beleidsvormende proces, juist omdat het project draaide om het creëren van voorwaarden waaronder maatschappelijke stages niet alleen konden worden ontwikkeld, maar ook worden verankerd in de lokale of regionale context.

Eén uitkomst van het onderzoek staat als een paal boven water: wil de ontwikkeling, uitvoering en verankering van maatschappelijke stage een succes worden, dan dient op het lokale en/of regionale niveau te worden samengewerkt door alle betrokken partijen. Dit lijkt een open deur. Niettemin is gebleken dat vaak onvoldoende aandacht is voor *gelijkwaardige* samenwerking, waarin alle partijen de kans krijgen om hun doelen te realiseren. De school wil interessante stages voor de leerlingen die organisatorisch en inhoudelijk passen in het curriculum. Een maatschappelijke organisatie wil gemotiveerde stagiairs die goed begeleid worden (bijvoorbeeld vanuit de school), zodat hun inzet iets oplevert en in ieder geval niet ten koste gaat van de reguliere vrijwilligersinzet. De gemeente wil middels maatschappelijke stage burgerschapscompetenties van de lokale jeugd bevorderen en onbaatzuchtige inzet bij hen onder de aandacht brengen.

In ons onderzoek constateren wij dat deze verschillende doelen elkaar zeker niet uitsluiten, maar dat zij niet automatisch naast elkaar tot hun recht komen. Hiervoor is het nodig dat de

¹ De Nationale Jeugdraad was betrokken bij de ontwikkelfase van het project, maar niet bij de uitvoering. Na de start van het project hebben nog drie nieuwe partners zich aan het project gecommitteerd. Deze nieuwe projectpartners zijn Land-schapsbeheer Nederland, Vereniging Humanitas en de Stichting Wilde Ganzen.

betrokken partijen hun kaarten op tafel leggen en heldere afspraken maken. Te vaak blijkt dat over de begeleiding van de stagiairs onvoldoende duidelijke afspraken worden gemaakt. Met als gevolg dat de school van de maatschappelijke organisatie begeleiding verwacht en vice versa. Ook organisatorisch zijn er belangrijke afspraken te maken. Vindt de stage plaats onder schooltijd, 's avonds of in het weekend? Welke consequenties heeft dit voor toestemming van de ouders en de verzekering van de leerlingen? Op plaatsen waar de maatschappelijke stage goed van de grond zijn gekomen, zijn hierover tussen alle relevante partijen heldere afspraken gemaakt. Dit is duidelijk van cruciaal belang.

Dit geldt ook voor het onderwerp financiën. Veel scholen hebben de financiële middelen van OC&W aangewend om de maatschappelijke stage binnen hun school organisatorisch mogelijk te maken. Voor de onkosten buiten de eigen school, te weten bij de vrijwilligersorganisaties, zijn vaak onvoldoende middelen beschikbaar gesteld. Vrijwilligersorganisaties dienen inzichtelijk te maken welke extra kosten zij hebben bij het bieden van maatschappelijke stageplaatsen en welke activiteiten zij voor deze middelen kunnen bieden.

Een tweede conclusie uit het onderzoek is, dat een bemiddelend persoon, ofwel een 'makelaar', voor de organisatie en verankering van de maatschappelijke stage van groot belang is. Dit blijkt bij de invoering van maatschappelijke stage op kleine schaal al het geval. En dit zal dus zeker ook gelden nu de stage verplicht zal worden en de toename van het aantal stagiairs enorm is. Door deze toename zal het organiseren hiervan complexer worden en betere afstemming vergen. Op lokaal of regionaal niveau dient de vraag naar en het aanbod van maatschappelijke stages bij elkaar te worden gebracht. Uit ons onderzoek blijkt dat deze makelaarsfunctie op diverse wijze gestalte kan krijgen en dat is ook prima. Wel moeten bepaalde randvoorwaarden aanwezig zijn, of dienen ontwikkeld te worden. Dit zijn: een breed draagvlak en een goed functionerend netwerk, voldoende kennis van zaken en voldoende financiële middelen.

In de praktijk blijken vooral de Steunpunten vrijwilligerswerk en Vrijwilligerscentrales over zo'n breed netwerk te beschikken. Zij geven ook aan de makelaarsfunctie te willen vervullen. Maar aan de randvoorwaarden 'voldoende knowhow' en 'voldoende middelen' is vaak nog niet voldaan. Deze twee voorwaarden hangen sterk samen: onvoldoende financiële middelen voor het vervullen van de makelaarsfunctie zorgt ervoor dat er onvoldoende tijd beschikbaar is en dat deskundigheidsbevordering achterwege blijft. Eén en ander is op te lossen door het maken van heldere en realistische afspraken over de kosten van de bemiddeling per scholier en de kwaliteitseisen waaraan deze bemiddeling moet voldoen.

Voor de bevordering en de bewaking van de kwaliteit van de maatschappelijke stages is evaluatie overigens altijd geboden. Daarbij zijn uiteraard ook de ervaringen van de scholieren van groot belang. Uit ons onderzoek blijkt dat scholieren over het algemeen zeer positief staan ten opzichte van (de doelen van) maatschappelijke stage. Dit geldt zowel voor hun verwachtingen vooraf, als hun ervaringen nadat de stage gelopen is. De meerderheid van de bevraagde leerlingen vond de stage leuk en leerzaam en een toevoeging aan het schoolcurriculum.

Ook de maatschappelijke organisaties en de scholen zijn enthousiast over de maatschappelijke stage. Kortom, de motivatie om op grote schaal een succes te maken van de maatschappelijke stage is aanwezig. Scholen, maatschappelijke organisaties, en lokale overheden kunnen aan de slag met het leren van opgedane ervaringen, het delen van goede praktijken, het opbouwen van een 'body of knowledge' en het ontwikkelen van 'practice based evidence'².

² Welke stages zijn effectief en waarom?

1 Inleiding

Deze rapportage doet verslag van het derde en laatste deel van de monitoring en evaluatie van het project 'Vliegende Brigade maatschappelijke stage'. Dit project van MOVISIE³, NOC*NSF, NUSO, Scouting, Wilde Ganzen, Humanitas en het Nederlandse Rode Kruis⁴ heeft tot doel samenwerking te stimuleren tussen maatschappelijke organisaties en scholen bij de ontwikkeling van maatschappelijke stages voor scholieren in het voortgezet onderwijs. Aan het Verwey-Jonker Instituut is gevraagd om het project 'Vliegende Brigade' te monitoren en te evalueren. In dit hoofdstuk gaan we kort in op de maatschappelijke stage en bespreken we het ontstaan en de doelstellingen van de Vliegende Brigade. De focus van deze eindevaluatie is gericht op de toekomst: in welke richting kan de maatschappelijke stage zich ontwikkelen.

Sinds de jaren negentig is de maatschappelijke stage een terugkerend onderwerp op de politieke agenda. Sinds het aantreden van het kabinet Balkenende IV is bekend dat de maatschappelijke stage uiteindelijk verplicht wordt voor alle middelbare scholieren. In dit licht is deze eindevaluatie extra interessant geworden, omdat hiermee een eerste beeld geschetst wordt van de (on)mogelijkheden bij het invoeren van de stage.

1.1. *Maatschappelijke stage*

Maatschappelijke stage is een vorm van leren binnen of buiten de school. Leerlingen voeren vanuit de school een activiteit uit voor of binnen een maatschappelijke organisatie. Op deze manier maken ze kennis met het doen van vrijwilligerswerk, het belang van vrijwilligerswerk en het nemen van een stukje verantwoordelijkheid voor de gemeenschap. In deze eindrapportage komen de gezichtspunten van de scholen, de scholieren en de vliegende brigadiers aan bod.

Het doel voor de jongeren van de maatschappelijke stage is tweeledig. Aan de ene kant wordt maatschappelijke stage genoemd in verband met een brede kennismaking van jongeren met de samenleving en de ontwikkeling van waarden en normen. Aan de andere kant maken jongeren door maatschappelijke stage kennis met vrijwilligerswerk.

Het enthousiasme voor de maatschappelijke stage is bij scholen en maatschappelijke organisaties zeker aanwezig, maar de samenwerking lijkt zich moeizaam te ontwikkelen. Uit eerder gehouden pilots is geconcludeerd dat veel organisaties moeite hebben om de maatschappelijke stage zelfstandig te organiseren. Oorzaken liggen onder andere in onbekendheid met schoolsituaties, tijdgebrek, onervarenheid in het omgaan met (groepen) jongeren en in een beperkt zicht op de eigen (extra) werkzaamheden hierbij. Kortom: veel organisaties hebben (nog) niet genoeg competenties en vaardigheden in huis om maatschappelijke stages tot een succes te maken. Daarnaast ontbreekt het scholen vaak aan een lokaal netwerk van (vrijwilligers)organisaties om groepen leerlingen maatschappelijke stage te laten doen. Scholen maken daarom graag gebruik van een centraal contact in het vrijwilligersveld.

³ Sinds 1 januari 2007 is Civiq opgegaan in MOVISIE.

⁴ De Nationale Jeugdraad was betrokken bij de ontwikkelfase van het project, maar niet bij de uitvoering. Na de start van het project hebben nog drie nieuwe partners zich aan het project gecommitteerd. Deze nieuwe projectpartners zijn Land-schapsbeheer Nederland, Vereniging Humanitas en de Stichting Wilde Ganzen.

1.2. *Vliegende Brigade*

MOVISIE, NOC*NSF, NUSO, Scouting, Wilde Ganzen, Humanitas en het Nederlandse Rode Kruis hebben een samenwerkingsproject ontwikkeld om de maatschappelijke stage gezamenlijk breed neer te zetten. Centraal staat de vraag hoe het onderwijs en lokale maatschappelijke organisaties gemotiveerd, gestimuleerd en ondersteund kunnen worden. Uit ervaring blijkt dat een deskundige coördinatiefunctie op lokaal niveau daarbij onmisbaar is. Alleen dan wordt een divers aanbod aan stageplaatsen gecreëerd. En alleen dan blijft het niet bij eenmalige experimenten, maar wordt een basis gelegd voor kwalitatieve en duurzame resultaten.

Om dit te bereiken is ten eerste een *landelijke groep Vliegende Brigade maatschappelijke stage* geformeerd. Deze Vliegende Brigade bestaat uit enthousiaste mensen uit de gelederen van bijvoorbeeld Scouting, NOC*NSF (sportbonden), NUSO, het Nederlandse Rode Kruis, CMO's en vrijwilligerscentrales die al ervaring hebben met maatschappelijke stage, met het begeleiden van samenwerkingsprocessen met genoemde partijen en die affiniteit hebben met het thema. De groep Vliegende Brigadiers heeft een intensief trainingsprogramma gekregen om in korte tijd in veel gemeenten aan de slag te kunnen gaan. Zo kunnen ze maatschappelijke stage tot een succes maken voor zowel de jongeren als de maatschappelijke organisaties.

Deze Vliegende Brigadiers, vormen de kopgroep van experts die hun kennis verspreiden via lokale coördinatoren maatschappelijke stage. Deze lokale coördinatoren verzorgen een tweede belangrijke functie, namelijk de *lokale coördinatiefunctie maatschappelijke stage*. Dit zijn mensen die bij lokale steunfuncties voor vrijwilligerswerk of bij een maatschappelijke organisatie zelf werken, en kunnen zorgen voor structurele inbedding van de maatschappelijke stage in de betreffende gemeenten. De achterliggende gedachte is dat deze functie een cruciale schakelfunctie is om lokale projecten maatschappelijke stage kwaliteit te geven en deze duurzaam in te bedden bij de maatschappelijke organisaties en in het onderwijs. Een lokale coördinator trekt projecten boven het niveau van incidentele experimenten en zorgt dat leerervaringen gedeeld en verspreid worden. De lokale coördinator beschikt over kennis van beide sectoren en onderhoudt uitgebreide lokale netwerken van organisaties, het is een soort van stagemakelaar voor een bepaalde regio. Deze lokale coördinatiefunctie maatschappelijke stage kan worden ingevuld door medewerkers van lokale steunpunten vrijwilligerswerk, sportkristallisatiepunten (Olympische steunpunten, sportservicebureaus) en medewerkers van maatschappelijke organisaties die breder kunnen werken dan voor hun eigen achterban. Denk aan grote zorginstellingen, grote sportverenigingen, speeltuinverenigingen en scoutingafdelingen.

1.3. *Monitor en evaluatie*

Het Verwey-Jonker Instituut monitort en evalueert het project Vliegende Brigade maatschappelijke stage. Het onderzoek monitort zowel het proces (procesevaluatie) als de concrete resultaten (effectevaluatie). Dit doen we op drie momenten. In juni 2006 is de rapportage van het eerste meetmoment, het behoefte-onderzoek, opgeleverd⁵. In dit behoefte-onderzoek stonden de wensen en behoeften van lokale coördinatoren bij maatschappelijke organisaties en van scholieren centraal. Dit onderzoek vormde de zogenaamde nulmeting.

⁵ Gruijter, M. de., Dekker, F. (2006). *Monitor en evaluatie van het project Vliegende Brigade Maatschappelijke Stage. Deel 1 Behoeftte onderzoek*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut

Vervolgens is een procesonderzoek (tussenevaluatie⁶) gedaan, waarin is gekeken hoe de vrijwilligersorganisaties om zijn gegaan met het voor hen vaak nieuwe fenomeen van de maatschappelijke stage.

Deze rapportage is het laatste onderzoeksdeel, de eindevaluatie. Deze heeft betrekking op de bereikte resultaten aan de hand van informatie vanuit de scholen, de Vliegende Brigadiers en leerlingen die al een stage hebben gelopen.

1.4. De eindevaluatie

In deze eindevaluatie is nagegaan wat de Vliegende Brigadiers tijdens het project allemaal hebben gedaan om de inhoud en organisatie van de maatschappelijke stage vorm te geven. Daarnaast is onderzocht hoe scholen op dit moment de maatschappelijke stage vormgeven en wat de scholieren vonden van de stage die zij hebben gedaan. Ook is bekeken in hoeverre jongeren daardoor gestimuleerd worden tot deelname aan vrijwilligerswerk. Dit rapport is het resultaat van deze eind- en effectevaluatie. In de evaluatie gaan we kijken of de uiteindelijke doelen van het project Vliegende Brigade zijn gerealiseerd. Deze doelen zijn:

- een gerealiseerd aanbod voor maatschappelijke stage in 30 nieuwe proefgemeenten per jaar;
- het bereiken van 100 jongeren per gemeente;
- een infrastructuur van maatschappelijke organisaties die een bijdrage kunnen leveren aan het realiseren van maatschappelijke stage voor scholieren.

Daarnaast is in de eindevaluatie gekeken naar wat de gevolgen zijn van deelname aan het project voor de beeldvorming en motivatie van jongeren ten aanzien van vrijwilligerswerk.

Bovenstaande doelstellingen worden vertaald in de volgende onderzoeksvragen:

- Hoe ziet het gerealiseerde aanbod voor maatschappelijke stage (via het project Vliegende Brigade) eruit en hoeveel jongeren worden bereikt?
 - Sluit het aanbod aan bij de behoefte van jongeren?
 - Hoe denken de jongeren over maatschappelijke stage en vrijwilligerswerk?
 - Welke doelgroep wordt bereikt met het aanbod, vooral de jongeren in achterstandpositie?
 - Past de maatschappelijke stage binnen het schoolcurriculum?
 - Welke aanbod van maatschappelijke stage sluit aan bij het type onderwijs (vmbo, havo of vwo)?
 - Welke maatschappelijke organisaties (bijvoorbeeld: vrijwilligerscentrale, sportvereniging, scouting, Humanitas, zorgcentrum) organiseren het aanbod?
- Op welke manier kan de ontstane infrastructuur van maatschappelijke organisaties blijvend een bijdrage leveren aan het realiseren van maatschappelijke stage?
 - Welke rollen vervullen de maatschappelijke organisaties (landelijk en lokaal) in het realiseren van maatschappelijke stage?
 - Hoe kunnen de in het project Vliegende Brigade opgedane ervaringen worden gedeeld?

Deze eindevaluatie richt zich vooral op de resultaten van het project. Door middel van een enquête onder scholieren, een enquête onder scholen (bij de coördinator maatschappelijke stage) en interviews met leden van de Vliegende Brigade zijn hierover zowel kwalitatieve als kwantitatieve gegevens verzameld.

⁶ Gruijter, M. de, Braam, H. (2007). *Monitor en evaluatie van het project Vliegende Brigade Maatschappelijke Stage. Deel 2 Procesonderzoek*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

1.5. Opbouw van de rapportage

De samenvatting, aanbevelingen en conclusies over het verloop van het project staan in het begin van dit rapport. Hierin staan we ook stil bij de vraag hoe in de toekomst maatschappelijke stage vormgegeven zou kunnen worden.

In hoofdstuk twee beschrijven we hoe de Vliegende Brigadiers in de regio's de afgelopen twee jaar bezig zijn geweest om de maatschappelijke stages op te zetten, wat gaat goed en wat minder goed, wat is er nodig om dit tot een succes te maken, zijn vragen die daar aan de orde komen. Ook gaan we in dit hoofdstuk in op wat er tijdens het project bereikt is, hoeveel stages in hoeveel gemeenten er hebben plaats gevonden. Wat zijn de mogelijkheden voor de toekomst?

In hoofdstuk drie beschrijven we hoe op dit moment de maatschappelijke stages op de scholen eruit zien.

In hoofdstuk vier kijken we vanuit het perspectief van de scholieren: Wat vinden zij van de maatschappelijke stage en vrijwilligerswerk en wat zijn hun ervaringen met het doen van deze stage?

2. Ervaringen van de Vliegende Brigade bij het opzetten van de maatschappelijke stage

Dit hoofdstuk gaat over de ervaringen van de leden van de Vliegende Brigade bij het opzetten van de maatschappelijke stage. Is het hen gelukt om lokaal maatschappelijke stages voor elkaar te krijgen? Is het hen ook gelukt om een infrastructuur te realiseren van organisaties die blijvend een bijdrage leveren aan de organisatie van de maatschappelijke stage? Hoe hebben ze dat aangepakt? Wat kunnen we leren van hun ervaringen?

De Vliegende Brigadiers zijn door de onderzoekers van het Verwey-Jonker Instituut telefonisch geïnterviewd over het opzetten en het verloop van maatschappelijke stages. Onderwerpen waren onder andere de eigen aanpak, succes- en faalfactoren, verbeterpunten en randvoorwaarden, evenals feitelijke informatie over het aantal gerealiseerde stages (voor zover zij hiervan op de hoogte waren). De telefonische interviewronde onder Vliegende Brigadiers vond plaats in juni en juli 2007.

In totaal zijn 14 van de 22 brigadiers geïnterviewd. Daarbij is een spreiding nagestreefd van brigadiers die opereren vanuit de (koepels van) maatschappelijke organisaties, vanuit de regionale Centra Maatschappelijke Ontwikkeling (CMO) en vanuit een steunpunt vrijwilligerswerk. De geïnterviewde brigadiers zijn werkzaam bij het Rode Kruis (1), Scouting (1), Landschapsbeheer (2), NUSO (1), NCSU (1), Huis voor de Sport (1), de CMO's voor Noord-Holland, Flevoland, Friesland en Drenthe (4), en de steunpunten voor vrijwilligerswerk in Valkenswaard, Zwolle en Tilburg (3).

Het doel van dit hoofdstuk is om de ervaringen die in het project Vliegende Brigade zijn opgedaan te delen. In paragraaf 1 wordt eerst beschreven hoe de brigadiers hun taak hebben opgevat. In paragraaf 2 schetsen we hoe ze het in de praktijk hebben aangepakt en wat ze in grote lijnen hebben bereikt. Daarna komen in paragraaf 3 de knelpunten die ze ervaren hebben naar voren. Ook benoemen we succes- en faalfactoren. Tot slot wordt in paragraaf 4 beschreven wat naar de mening van de Vliegende Brigadiers nodig is om een verplichte maatschappelijke stage te realiseren. De belangrijkste vragen die we in dit hoofdstuk proberen te beantwoorden zijn de volgende:

- Op welke manier kan de ontstane infrastructuur van maatschappelijke organisaties blijvend een bijdrage leveren aan het realiseren van maatschappelijke stages?
- Welke rollen vervullen de maatschappelijke organisaties (landelijk en lokaal) in het realiseren van maatschappelijke stages?
- Hoe kunnen de in het project Vliegende Brigade opgedane ervaringen worden gedeeld?

2.1 *Vormgeven aan de taak van Vliegende Brigadier*

In deelonderzoek 1 is al beschreven dat de werkzaamheden van de Vliegende Brigadiers heel divers zijn, en dat dit onder andere te maken heeft met de ervaring die er regionaal al is met de maatschappelijke stage. Dat wordt in dit deelonderzoek bevestigd. Één van de eerste dingen die de Vliegende Brigadiers bij de start zijn gaan doen, was het verkennen van de (lokale) structuren die zij konden benutten. Hoe meer er op lokaal niveau wordt samengewerkt tussen steunpunten onderling, of met maatschappelijke organisaties en scholen, hoe makkelijker het is om de maatschappelijke stage een impuls te geven. In regio's waar daarvan nog nauwelijks sprake was, hebben

de Brigadiers eerst ingezet op het met elkaar in contact brengen van partijen, en het uitleggen van het doel van de maatschappelijke stage. Zoals in deelrapportage 1 beschreven is, is dit een arbeidsintensief proces gebleken waarbij er veel geïnvesteerd moest worden in communicatie. Naast dit punt van de reeds aanwezige ervaring en samenwerking in de regio, blijkt een aantal andere factoren van invloed te zijn geweest op de wijze waarop de Vliegende Brigadier zijn of haar taak vorm heeft gegeven. Deze factoren bespreken we in het vervolg van dit hoofdstuk.

Werkzaam vanuit verschillende typen organisaties en perspectieven

Een zeer bepalende factor blijkt de organisatie te zijn van waaruit de brigadier werkt. Er is een duidelijk onderscheid te zien tussen brigadiers die werken vanuit een provinciale steunfunctie (CMO), brigadiers die werken vanuit een lokale steunfunctie (steunpunt of centrale) en brigadiers die werken vanuit een (koepel van een) maatschappelijke organisatie. Dit heeft niet alleen met hun functie te maken, maar ook met hun visie op de taak van een Vliegende Brigadier.

De vier geïnterviewde brigadiers die bij een CMO werken, vinden allemaal dat ze omdat zij vanuit een tweedelijnsorganisatie werken, alleen processen kunnen aanzwengelen en ondersteunen. Zij zien een sleutelrol voor de lokale steunpunten in de coördinatie van de maatschappelijke stage. Die hebben de taak om als spin in het web te fungeren: ze hebben doorgaans een uitstekend netwerk onder de organisaties en kunnen goed overbrengen wat het belang van vrijwilligerswerk is voor de samenleving. Zij moeten de contacten met scholen en maatschappelijke organisaties leggen en onderhouden, de coördinatie voeren over de plaatsing en begeleiding van de leerling, en het geheel evalueren.

De brigadiers bij de CMO's zien het tot hun eigen taak om de steunpunten bij dit proces te ondersteunen. Dit doen ze door training en coaching te bieden, landelijke ontwikkelingen te vertalen naar de provincies, en er voor te zorgen dat men op de hoogte is van ontwikkelde producten. Ze zien expliciet géén rol voor zichzelf op het niveau van de uitvoering. Het zijn andere partijen die er op de werkvloer samen uit moeten zien te komen. Hetzelfde geldt voor het ontwikkelen van producten; er zijn al voldoende partijen die goede producten hebben ontwikkeld. Het is wel hun taak te wijzen op het bestaan van deze producten.

Naast een ondersteunende en faciliterende taak proberen deze CMO-brigadiers op beleidsmatig vlak invloed uit te oefenen. Een van de Vliegende Brigadiers heeft geprobeerd op provinciaal niveau één lijn te krijgen in de aanpak van de steunpunten. Met name het wel of niet laten betalen voor de uitvoering van de maatschappelijke stage door scholen vond zij een punt om gelijk bij op te trekken. Een andere brigadier richt zich op de gemeenten. Hij wil dat de gemeenten de maatschappelijke stage opnemen als basisvoorziening en dat steunpunten geld krijgen voor deze taak, bijvoorbeeld uit Wmo-gelden (participatie). Deze brigadiers proberen door aan te sluiten bij de regionale (beleids)mogelijkheden te zorgen voor een betere (financiële) inbedding.

De drie brigadiers die werkzaam zijn bij een steunpunt voor vrijwilligerswerk zijn alle drie voor de functie gevraagd vanwege hun zeer ruime ervaring in het veld. Ze kennen niet alleen de organisaties goed maar hebben ook ervaring met het samenwerken met scholen. Eén steunpunt had al ervaring met vrijwilligerswerk door scholieren, de twee andere steunpunten hadden al een paar jaar ervaring met de maatschappelijke stage. Deze brigadiers geven aan dat zij hun kennis op dit vlak al deelden met andere steunpunten maar dat zij deze taak verder hebben uitgebouwd door het brigadierschap. Zij zien, net als de brigadiers van de CMO's, een sleutelrol weggelegd voor de steunpunten. Zij brengen scholen en maatschappelijke organisaties met elkaar in contact. Zij rekenen het tot hun eigen taak om vanuit hun kennis en expertise anderen te begeleiden en te coachen bij het opzetten van de maatschappelijke stage.

De zeven brigadiers die werken vanuit de maatschappelijke organisaties hebben duidelijk een andere invalshoek. Hun voornaamste motivatie voor het brigadierschap is om hun eigen organisatie te verjongen via de maatschappelijke stage. Zij willen jongeren interesseren voor het werk: het vrijwilligerswerk vergrijsst en voor het voortbestaan van de organisatie zijn nieuwe vrijwilligers nodig. Een deel van deze brigadiers was in de eigen organisatie al betrokken bij de discussie hoe ze meer jongeren kunnen bereiken. Zij zagen in de maatschappelijke stage een mooie ontwikkeling waar ze bij aan konden haken. Eén van de brigadiers noemt het uitvoeren van een maatschappelijke stage binnen de sport een 'win-win' situatie, want: 'de sportverenigingen hebben er op de korte termijn en extra paar handen bij, en op de lange termijn meer vrijwilligers, de scholen hebben een stageplek en de leerlingen doen ervaring op'.

De focus van deze brigadiers is gericht op de eigen lidorganisaties, hun eerste taak is de eigen organisatie enthousiast te maken voor maatschappelijke stages door jongeren. Deze brigadiers zien het niet als hun taak om de maatschappelijke stage in het algemeen een impuls te geven. Slechts één van hen heeft geprobeerd het breder te trekken dan haar eigen organisatie.

Een brigadier verwoordt zijn visie als volgt: 'Ik ben een aanjager in de provincie, ik doe het zo goed mogelijk, van uit ons belang. Maar ik moet wel kunnen aansluiten bij structuren die er al zijn. Ik wil proberen in alle regio's een natuurstage aan te bieden, maar ik ga niet de vrijwilligerscentrale helpen om de maatschappelijke stage op poten te zetten. Dat moet uit de centrales komen. Dan ga ik daarna binnen hun structuur een aanbod maken'.

Beschikbare uren voor het brigadierschap

Een andere factor van belang is het aantal uur dat een Vliegende Brigadier ter beschikking heeft.

Vanuit het project Vliegende Brigade Maatschappelijke Stage hebben alle brigadiers projectgeleden gekregen voor 70 uur op jaarbasis. Sommige brigadiers hebben daar bovenop extra uren gekregen vanuit de eigen organisatie of hebben een andere taak die aan de maatschappelijke stage raakt (bijvoorbeeld het bevorderen van vrijwilligerswerk door jongeren) waardoor ze netwerken kunnen benutten of wat heen en weer kunnen schuiven met uren. Dit maakt het voor hen veel makkelijker om de maatschappelijke stage echt een impuls te geven, dan voor degenen die daar alleen 70 uur op jaarbasis voor hebben. De drie brigadiers van de steunpunten moeten het met maximaal vier uur per week doen. Bij de CMO's hebben drie van de vier brigadiers een forse aanvulling op deze uren (240-400 uur op jaarbasis in totaal), de vierde heeft geen extra uren. Bij de maatschappelijke organisaties is het erg verschillend hoeveel tijd de brigadier beschikbaar heeft. Twee van hen hebben 70 uur op jaarbasis, één heeft 120 uur voor drie jaar, twee hebben 3 tot 4 uur per week ter beschikking, een ander drie dagdelen per week, en weer een ander heeft 10 tot 15 uur per week ter beschikking maar moet daarin ook het vrijwilligerswerk coördineren. De brigadiers die het minst hebben bereikt (zie volgende paragraaf) zijn brigadiers die opereerden vanuit een maatschappelijke organisatie en daar niet meer dan 70 uur op jaarbasis voor beschikbaar hadden.

Persoonlijke visie

Ten slotte speelt ook de persoonlijke visie van de brigadier een rol in zijn of haar de taakopvatting. Een brigadier die weinig uren ter beschikking heeft kan er voor kiezen om op afstand zoveel mogelijk partijen te informeren en niet de diepte in te gaan. Maar deze kan er ook juist voor kiezen om één of twee pilots te doen, waarbij hij of zij nauw bij de uitvoering betrokken is. Deze persoon heeft dan meestal geen zicht op wat er in de rest van de regio speelt.

Ook is er een groot verschil tussen de brigadiers wat betreft de zakelijkheid waarmee zij hun taak aan pakken. Eén brigadier van een steunpunt heeft van meet af aan met alle maatschappelijke organisaties afgesproken dat alles aangaande de maatschappelijke stage via het steunpunt zou lopen. Vervolgens zijn afspraken gemaakt over tarieven die bij scholen in rekening worden gebracht. Anderzijds zijn er steunpunten die vinden dat dit gewoon tot hun taak behoort, of van hun gemeente hebben begrepen dat ze dit uit hun basissubsidie moeten doen. Een brigadier van een

maatschappelijke organisatie geeft aan helemaal de kant van betaling niet op te willen: haar doel is jongeren gevoelig te maken voor vrijwilligerswerk bij haar organisatie en daar laat je niemand voor betalen. Zij heeft extra vrijwilligers aangetrokken om de maatschappelijke stage te begeleiden. Bij de maatschappelijke organisaties geven een paar brigadiers, als gevraagd wordt naar de mogelijkheid scholen te laten betalen, als antwoord dat ze daar nog nooit over hebben nagedacht. Bijna elke brigadier heeft zo zijn eigen strategie gebruikt bij opzetten van de maatschappelijke stages.

2.2 *Wat hebben de Vliegende Brigadiers bereikt?*

We weten nu hoe de brigadiers hun taak hebben opgevat en hoe ze aan de slag zijn gegaan. Maar wat hebben ze in de praktijk gerealiseerd? Hebben zij, zoals het project Vliegende Brigade beoogt, een werkbaar infrastructuur op kunnen zetten en daarmee tenminste 100 leerlingen per gemeente bereikt? In deze paragraaf gaan we daar op in. Omdat de werkwijze in de praktijk samenhangt met de organisatie van waaruit ze werken, maken we ook hier onderscheid tussen brigadiers van de CMO's, de steunpunten en de maatschappelijke organisaties.

Wat de aantallen leerlingen betreft moet worden opgemerkt dat niet alle geïnterviewden dit exact weten, in deze paragraaf vermelden we dat wat ons via de brigadiers bekend is.

Vliegende Brigadiers bij de CMO's

De aanpak:

- Zo min mogelijk bemoeien met het uitvoerende niveau, proberen een structuur op te zetten
- Actief ondersteunen van de steunpunten door ze bij elkaar te brengen en kennis te delen
- Uitleg geven over de maatschappelijke stage op scholen

De vier Vliegende Brigadiers die we gesproken hebben die werkzaam zijn vanuit een CMO, hebben met name geïnvesteerd in het bij elkaar brengen van de steunpunten en in het delen van kennis. Ze belegden bijvoorbeeld een gezamenlijke bijeenkomst waarbij ze iemand uit een regio die al verder was lieten vertellen hoe zij de maatschappelijke stage lokaal hebben vormgegeven. Of ze organiseerden een themabijeenkomst over communicatie met scholen en hoe je met scholen contracten af kunt sluiten. De brigadiers bemoeiden zich daarbij zo min mogelijk met het uitvoerende niveau. Eén van de brigadiers merkt wel op een steunpunt te hebben geholpen bij de organisatie van een grote regionale conferentie voor scholen, omdat hij zag dat zij geen ervaring had met het organiseren hiervan en dit te veel van het steunpunt vergde. Ook een andere brigadier zou dit, als er meer middelen waren, graag doen omdat dit de steunpunten zou faciliteren. Naast het ondersteunen van de steunpunten, reageerden de brigadiers op verzoeken om bij een lokaal overleg met een school of op een voorlichtingsbijeenkomst uitleg te komen geven over de maatschappelijke stage.

Twee brigadiers hebben zich daarnaast expliciet op de maatschappelijke organisaties gericht. De ene brigadier probeerde een platform op te richten van de grote maatschappelijke organisaties in de provincie, om te voorkomen dat men bij elk nieuw seizoen bij elke nieuwe stageplek weer dezelfde stappen moet doorlopen. Dit idee werd echter door de steunpunten verworpen omdat zij alles lokaal wilden regelen. De andere brigadier heeft ingezet op het aanwijzen van coördinatoren bij de grotere maatschappelijke organisaties.

Alle vier deze brigadiers zijn er in geslaagd om de juiste partijen bij elkaar te brengen en een goed functionerende structuur op te zetten. Drie van de vier brigadiers konden bij hun activiteiten aansluiten bij een bestaand netwerk van steunpunten in de provincie. De CMO's in deze provincies ondersteunden de netwerkstructuur al. Deze brigadiers hadden ook extra uren voor het bevorderen van de maatschappelijke stage. Voor de vierde brigadier gold dat niet: deze heeft veel energie

gestopt in het bij elkaar brengen van de steunpunten. Zij wilde graag een gezamenlijke visie en aanpak op provinciaal niveau bevorderen. Dit is niet gelukt omdat de steunpunten het ieder op hun eigen manier willen doen.

Als er lokaal al goede contacten zijn, kan de Vliegende brigadier zijn taak vlot uit breiden. De brigadier van de CMO Drenthe heeft zich eerst gericht op het ondersteunen van de steunpunten. Deze hebben daarna voor een groot deel de maatschappelijke organisaties ter plaatse overtuigd en geholpen bij het vormgeven van een aanbod. De brigadier heeft zijn energie toen aangewend om de partij die toen nog afhoudend was, de scholen, te overtuigen en te helpen de maatschappelijke stage binnen het onderwijscurriculum in te passen. Ook in Friesland was al sprake van een goede structuur van alle vrijwilligerscentrales in de provincie. De brigadier had de taak zich vooral te richten op Zuidwest-Friesland. Hier heeft hij lokale samenwerkingsverbanden opgezet en de maatschappelijke stage loopt hier zo goed dat ze al aan het uitbreiden zijn. Daarom richt hij zich nu op een ander deel van de provincie, waar nog niets aan maatschappelijke stage wordt gedaan.

Wat heeft dit nu concreet aan maatschappelijke stages opgeleverd?

In Flevoland hebben in Dronten in twee jaar tijd 190 leerlingen van twee scholen (vmbo 3, vmbo 4 en havo 4) een maatschappelijke stage gedaan. In Lelystad zijn dat 40 vmbo-leerlingen. Daarnaast is voorlichting gegeven aan drie klassen vmbo en twee klassen havo, die in september 2008 aan de slag gaan. In Almere is met zes scholen contact en daarvan doen 133 leerlingen mee. Van de gemeente Noordoostpolder is het niet bekend hoeveel leerlingen daadwerkelijk een maatschappelijke stage hebben gedaan, in ieder geval is men daar met een aantal scholen in zee gegaan. In Flevoland hebben dus tenminste 363 leerlingen de afgelopen twee jaar een maatschappelijke stage gedaan.

De CMO Drenthe had voor het schooljaar 2006/2007 als doel gesteld dat 800 leerlingen een maatschappelijke stage zouden doen. Dit zijn er 1200 geworden! Meer dan de helft van de scholen doet mee: er zijn 34 vestigingen van scholen in de provincie, waarvan er 19 al met de maatschappelijke stage bezig zijn of daar zeer binnenkort mee starten. De brigadier ziet dat als het eenmaal van start gaat, het in de breedte gaat. Op één school doen bijvoorbeeld alle bovenbouwleerlingen mee en zij moeten 40-50 uur stage lopen. Een andere school hanteert een doorgaande lijn in de stages: een introductie en een korte klus voor alle eerstejaars, een langere klus in groepsverband in het tweede jaar, en in het derde jaar een individuele maatschappelijke stage of in een duo. Dit is een mooi voorbeeld, dat wordt opgepikt door andere scholen.

De Vliegende Brigadier in Friesland schat in dat er per jaar 15 vestigingen van scholen meedoen, en dat het aantal leerlingen dat in Friesland een maatschappelijke stage doet zeker 2000 is. De Vliegende brigadier in Noord-Holland zit te ver van de praktijk af om dit te kunnen zeggen. De andere brigadiers kunnen dat wel, sommigen weten dit zelfs per klas.

Vliegende Brigadiers bij de steunpunten vrijwilligerswerk

De aanpak:

- Begeleiding en coaching van alle relevante partijen (scholen, vrijwilligerscentrales, etc.). Vraaggericht en oplossingen op maat.
- Verder bouwen vanuit lokale steunpunten om de maatschappelijke stages op te zetten
- Uitgaan van de eigen 'good practice' vanuit de steunpunten vrijwilligerswerk

De drie brigadiers die werken vanuit de steunpunten hebben met name anderen gecoacht en begeleid. De brigadiers van Midden-Brabant en Valkenswaard richten zich daarbij eigenlijk op alle partijen die bij de maatschappelijke stage betrokken zijn. De ene wordt gebeld door scholen, centrales of vrijwilligersorganisaties uit het hele land en coacht hen per telefoon. Dit gaat als een sneeuwbal rond en zo deelt hij zijn kennis en ervaring uit de praktijk. De andere richt zich door middel van onder andere voorlichtingsbijeenkomsten, workshops en oriënterende gesprekken op alle

partijen die er in haar provincie mee bezig zijn. Beiden werken vraaggericht en zoeken naar een oplossing op maat.

De derde brigadier die in Zwolle werkzaam is, heeft haar expertise voornamelijk verspreid door vanuit lokale steunpunten verder te bouwen. Het eerste jaar heeft zij drie steunpunten aangeschreven waar helemaal niets was op het gebied van maatschappelijke stage. Met hen is zij gaan verkennen wat de mogelijkheden daar waren. Bij één steunpunt was de financiering een probleem en heeft zij geadviseerd om naar de gemeente te stappen. Zij heeft hen daarbij ondersteund en bijvoorbeeld bedragen genoemd omdat het steunpunt daar zelf geen idee over had. Hier heeft de gemeente veel projecten omarmd. Een ander steunpunt was gesitueerd in een klein dorp en werd gerund door vrijwilligers. Zij hadden niet de capaciteit om leerlingen te begeleiden. Met de hulp van de brigadier is toen bekeken of de school het misschien zelf zou kunnen doen. Het tweede jaar heeft de brigadier deze steunpunten alleen op afstand gevolgd en begeleid en heeft ze vier nieuwe steunpunten gekozen om mee aan de slag te gaan. Omdat dit is wat ze kan behappen in een paar uur per week die ze voor het brigadierschap heeft, heeft ze niet veel zicht op hoe ver men elders in de provincie is met de maatschappelijke stage. Ze heeft in het tweede jaar wel meer richtbaarheid gegeven aan het brigadierschap zodat mensen weten dat ze er is. In totaal heeft zij de maatschappelijke stage in zeven gemeenten aangezwengeld.

Hoeveel leerlingen zijn er op deze manier bereikt?

De brigadier in Midden Brabant laat weten dat er zeven scholen meedoen en 150 organisaties. Dit jaar hebben 700 leerlingen stage gelopen. Vorig jaar was dit ook zo. Dat aantal is vrij stabiel. In Zwolle weet de brigadier niet om hoeveel leerlingen het in totaal gaat. Zij zit daarvoor te weinig in de praktijk. Zij weet wel dat minstens acht scholen aan maatschappelijke stage doen. Eén van die scholen begon met één klas, maar een andere school startte meteen met een paar honderd leerlingen en hebben daar ook twee docenten op gezet. Maar als een steunpunt na haar hulp met een tweede school in zee gaat, weet ze dit niet. Daarnaast loopt de maatschappelijke stage soms niet via de vrijwilligerscentrale. Het aantal leerlingen is niet te schatten, maar moet in de honderden lopen. 'Zeker meer dan 500'.

De brigadier op het steunpunt in Valkenswaard kan behoorlijk gedetailleerd aangeven welke resultaten er zijn geboekt in de zeven gemeenten waar zij zich op heeft gericht. In Geldrop/Nuenen doet één school mee. Deze school kiest steeds een leergang per jaar, dit is meestal havo 4 of vwo 5, dit zijn dan ongeveer 80 leerlingen. Ook Eersel doet mee met een leerjaar van een school, 100 leerlingen van vwo 4. In Eindhoven doen drie scholen mee, steeds met één leergang. Dit zijn allemaal pilots met in totaal ongeveer 120 leerlingen per jaar. De verwachting is dat alle tien de scholen in Eindhoven uiteindelijk mee zullen gaan doen. In Oss zijn er in totaal drie scholen, die alle drie al bezig waren met de maatschappelijke stage. Zij doen het alle drie op hun eigen manier: een school heeft een stagebureau ingehuurd, een school doet het zelf met een vrijwilligersorganisatie, en een school werkt actief samen met het steunpunt. Bij de laatste school gaat het om 40 vmbo-leerlingen. In Uden zijn twee scholen, waarvan de ene het helemaal zelf doet met een vrijwilligersorganisatie, en de andere samenwerkt met het steunpunt. Bij de laatste gaat het om 80 leerlingen uit vmbo 4. In Cuijk is men nog in de oriëntatiefase en in Echt is een school bezig met het opzetten van de maatschappelijke stage voor 100 havo 4 leerlingen. In deze regio is dus in ieder geval sprake van 320 leerlingen op jaarbasis, en vermoedelijk van een flink aantal meer.

Vliegende Brigadiers bij de maatschappelijke organisaties

De aanpak:

- Oriënteren op het werkveld (scholen, steunpunten)
- Productontwikkeling voor de eigen organisatie over hoe een maatschappelijke stage op te zetten
- In kaart brengen van het draagvlak van de eigen organisatie voor de maatschappelijke stage
- Uitgaan van de eigen 'good practice' vanuit de steunpunten vrijwilligerswerk
- Groot deel van deze organisaties gaat direct aan de slag met scholen (zonder tussenkomst van steunpunten of andere organisaties)

De resultaten die de brigadiers van de maatschappelijke organisaties geboekt hebben, zijn sterk wisselend. Deze brigadiers hadden weinig ervaring in het werken met steunpunten en scholen. De meesten van hen zijn zich eerst gaan oriënteren op het werkveld en op wat er binnen de eigen gelederen al voor ervaring was met maatschappelijke stage of vrijwilligerswerk door jongeren. Dit bleek er nog nauwelijks te zijn. Een deel van hen heeft daarom producten gemaakt (Rode Kruis, NUSO, NOC*NSF) voor de eigen organisaties, aan de hand waarvan zij een maatschappelijke stage kunnen realiseren. Een aantal brigadiers heeft ook het draagvlak voor maatschappelijke stage in de eigen organisatie in kaart gebracht. De NCSU bijvoorbeeld heeft bij aanvang van het project eerst een onderzoek onder de ruim 200 aangesloten verenigingen gehouden. Daaruit bleek dat 80% belangstelling had voor een stagiair, maar daar wel de eis aan verbond dat er begeleiding zou zijn vanuit de school.

Opvallend is dat drie van deze zeven brigadiers de steunpunten helemaal niet benut hebben. Zij zijn direct met scholen aan de slag gegaan, via de lijnen van hun eigen organisatie. Drie andere brigadiers hebben juist meteen aansluiting gezocht bij de structuur van steunpunten die er in hun provincie was. Zes van deze zeven brigadiers geven aan dat steunpunten een centrale rol als intermediair tussen organisaties en scholen zouden moeten innemen. In ieder geval is er één centraal coördinatiepunt nodig.

Drie brigadiers hebben een manier gevonden om vanuit de eigen organisatie de maatschappelijke stage een impuls te geven en gaan hier enthousiast mee door. De andere vier hebben ronduit moeite met hun rol als brigadier en hun plaats in de structuur.

Zo zegt er één bijvoorbeeld: 'Het is een ondoorzichtige structuur. Wat is precies de plaats van een brigadier? Deze mengt zich wel maar heeft geen status. Het is een soort losse flodder, dat is lastig. Er is geen versterking vanuit de andere brigadiers. Ik sta er alleen voor en doe ook maar wat'.

Zij zijn in eerste instantie enthousiast begonnen maar gaande het traject gefrustreerd geraakt. Hun inspanningen hebben geen bevredigend resultaat opgeleverd blijkt uit de volgende uitspraak: 'Het is teleurstellend. Steeds maar weer jezelf oppeppen en er voor gaan, zonder resultaat'. Een ander zegt: 'In het begin was het niet duidelijk wat mijn rol was, waar het naar toe moest. Ik heb op de dag van MOVISIE wel tools gekregen maar ik ben geen vrijwilligerscentrale, ik kan niks met hun aanpak'. En: 'Ik heb 1 a 2 uur per week, dus ben vraaggericht bezig geweest, in die uren kan ik niet aanbodgericht op pad gaan. Achteraf denk ik: wat heeft de sport er aan?'.

Wat hebben de brigadiers van de maatschappelijke organisaties concreet bereikt?

De beide brigadiers uit de sportsector kunnen niet vertellen wat het concreet heeft opgeleverd. De ene heeft op drie locaties actief meegedacht en geprobeerd sport in het aanbod te krijgen. Bij één locatie is het tussen de vrijwilligerscentrale en de scholen stukgelopen. Bij de andere twee locaties doen leerlingen wel een maatschappelijke stage maar zij weet niet of de sportsector daarbij betrokken is. De andere brigadier wacht de huidige politieke ontwikkelingen af. Er moet eerst een werkbaar structuur komen. Haar voorganger probeerde op allerlei proactieve en reactieve manieren sport op de agenda te krijgen. Zij vindt het resultaat daarvan mager. De evaluaties laten zien dat er

op 15 scholen bij de maatschappelijke stage iets gebeurt op het vlak van de sport. Maar zij weet niet hoeveel leerlingen daar dan stage lopen en hoeveel dit dan doen binnen de sportsector. De brigadier van het Steunpunt Scouting Zuid Holland, heeft uiteindelijk twee leerlingen stage kunnen laten lopen op het steunpunt zelf. Dit is haar niet goed bevallen.

De inspanningen van de brigadier vanuit de NUSO heeft zelfs geen enkele stagiair opgeleverd. De vier hierboven genoemde brigadiers hebben weinig tot geen concrete stages weten te realiseren. Ook zijn zij er niet in geslaagd een werkbare structuur neer te zetten.

De andere drie brigadiers (2 van landschapsbeheer en 1 van het Rode Kruis) is dit wel gelukt. De beide brigadiers die bij Landschapsbeheer werken, hebben aansluiting gezocht bij de lokaal bestaande structuren rond de maatschappelijke stage. Zij hebben een aanbod geformuleerd en dit onder de aandacht van steunpunten en scholen gebracht. In de praktijk bleek er wel belangstelling voor een stage in de natuur, maar bleek ook dat scholen allemaal hun eigen wensen hadden. Beide brigadiers hebben daarop (gelukkig) steeds een aanbod op maat weten te realiseren. De ene brigadier had zeer beperkte middelen en kan daarom alleen leerlingen plaatsen in bestaande lopend projecten. Eén van de medewerkers daar wordt dan vrijgemaakt om de leerlingen te begeleiden. De leerlingen samen doen ongeveer wat deze persoon die dag anders had kunnen doen, zo is de redenering. Op deze wijze kan de stage bijna kostenneutraal geregeld worden. Concreet heeft dit er toe geleid dat er in de afgelopen twee jaar ongeveer 10 scholen een dag in de natuur hebben gewerkt met een hele klas, en dat ongeveer 30 leerlingen individueel of in kleine groepjes stage hebben gelopen.

De andere brigadier van Landschapsbeheer heeft te maken met een provincie waar de CMO al geregeld heeft dat scholen betalen voor de uitvoering van de maatschappelijke stage. Zelf heeft hij extra uren vanuit zijn eigen organisatie. Het liefst zou hij nog veel meer leerlingen plaatsen, maar de uitvoerende organisaties kunnen dit nog niet bolwerken. Concreet hebben in de regio waar hij zich op zou richten acht leerlingen 50 uur en vijf leerlingen 30 uur stage gelopen. In beide gevallen kozen de leerlingen zelf voor een natuurstage uit een ruimer aanbod. Daarnaast hebben 18 leerlingen in het kader van een projectweek een week stage gelopen. Buiten deze regio hebben nog acht leerlingen uit Lemmer een natuurstage gedaan, en nog enkele leerlingen elders.

Bij het Rode Kruis zijn in twee jaar tijd 45 pilots uitgevoerd. De vorm van de activiteiten was heel verschillend. De brigadier schat in dat hiermee ongeveer 800 leerlingen zijn bereikt.

Hoeveel leerlingen hebben nu in totaal een stage gedaan per gemeente

De informatie van alle brigadiers samen levert geen precies aantal op van leerlingen per gemeente dat een maatschappelijke stage heeft gedaan. Dit komt omdat de brigadiers deze gegevens op verschillende manieren registreren. Sommige hebben gekeken naar het aantal stages per school, per locatie of schatten het aantal voor het hele gebied. Hierdoor is het niet mogelijk om iets te zeggen over het aantal stages per gemeente.

De brigadiers die werkzaam zijn vanuit maatschappelijke organisaties zelf, hebben alleen zicht op hoeveel leerlingen bij de eigen organisatie stage hebben gelopen, en hebben geen zicht op de leerlingen die elders stage liepen. Dit is voor hun eigen doelstelling niet relevant (het gaat er om zoveel mogelijk leerlingen stage te laten lopen bij de eigen organisatie). Hun schattingen zijn daarom hieronder niet meegenomen.

Voor de overige brigadiers kunnen we wel een schatting maken. De brigadiers vanuit de CMO's bereiken in ieder geval meer dan 100 leerlingen (schatting: 3824 leerlingen op 37 locaties) *per schoollocatie*. We weten niet in hoeveel gemeenten deze schoollocaties zich bevinden. De brigadiers vanuit het vrijwilligerswerk bereiken in Midden Brabant 700 leerlingen op zeven locaties, in Zwolle minstens 500 leerlingen en in de regio rond Valkenswaard steeds tenminste 80 tot 120 leerlingen per gemeente. Het lijkt er dus op dat deze brigadiers inderdaad gerealiseerd hebben dat

er in de gemeenten die mee doen gemiddeld minimaal 100 leerlingen een maatschappelijke stage hebben gedaan.

2.3 Succes- en faalfactoren bij het opzetten van maatschappelijke stages

De wijze waarop de brigadiers hun taak hebben aangepakt, is erg verschillend. Ook de opbrengst van hun inzet loopt erg uiteen. We hebben in de vorige paragrafen al aangegeven dat de brigadiers hun werk niet onder dezelfde omstandigheden deden. Toch kan niet simpelweg gesteld worden dat een bepaalde omstandigheid een garantie is voor succes. In de praktijk zoekt men oplossingen die voor de lokale omstandigheden passend zijn. Dit hoeft niet te betekenen dat het elders ook precies zo zal werken. Toch kunnen we veel leren van de ervaringen die zijn opgedaan in het project Vliegende Brigade Maatschappelijke Stage. In deze paragraaf benoemen we de succes- en faalfactoren die de geïnterviewden in de praktijk ervaren hebben. Voordat we dit doen geven we een aantal concrete voorbeelden van geslaagde en minder geslaagde praktijken. Deze voorbeelden maken duidelijk hoe bepalend de setting is waarbinnen de brigadier de maatschappelijke stage probeert te realiseren, en wat daarbij bevorderend werkt of wat juist niet.

Voorbeelden uit de praktijk

Maatschappelijke stage bij de Scouting (Nederland)

In totaal zijn er vanuit Scouting drie brigadiers aangesteld, namelijk in Zuid Holland, Gelderland en Overijssel. De brigadier van Zuid-Holland legt uit hoe ze het hebben aangepakt. De eerste stap was om samen met de andere brigadiers een standpunt te formuleren over wat ze wel en niet willen binnen de Scouting. Daarna is voor de scoutinggroepen uit die drie provincies met voorbeelden heel concreet gemaakt hoe een maatschappelijke stage er uit zou kunnen zien. Bijna iedere scoutinggroep blijkt te willen meedoen. Dit betekent dat bij de Scouting grote aantallen leerlingen geplaatst kunnen worden.

Een goed voorbeeld hoe het bij de scouting kan gaan, horen we van de brigadier uit Zuid Holland (in Den Haag). De scouting in Zuid Holland heeft 19 scoutinggroepen en die hebben ieder vier of vijf verschillende leeftijdsgroepen. Binnen de 70 uur die deze brigadier jaarlijks ter beschikking heeft is het ondoenlijk om alle scholen te bereiken. Zij kiest daarom één school om mee aan de slag te gaan. In de praktijk wil deze school drie gesprekken met de brigadier, één presentatie van haar in de klas en een eenmalige actieve aanwezigheid op een infomarkt voor leerlingen. Daarna kunnen de leerlingen uit een veel ruimer aanbod een stage kiezen. Als ze dit zou doen zou het dus zo kunnen zijn dat zij al haar tijd in deze school investeert en uiteindelijk toch geen enkele leerling voor een stage bij de scouting kiest. Dit vindt de brigadier niet in verhouding en ketst het af.

In de praktijk blijkt dat andere vrijwilligersorganisaties tegen hetzelfde probleem aanlopen: in bepaalde regio's heeft niemand de functie van centrale coördinator en bemiddelaar en mogen de leerlingen vrij kiezen. Als gevolg daarvan 'shoppen' de leerlingen. De gemotiveerde en mondige leerlingen vinden hun weg wel. Ze sluiten een deal met een vriendje en regelen voor hem een stageplek op de eigen hockeyclub, en kunnen dan zelf terecht op zijn tennisclub. Anderen hebben wel een moeder, tante of buurvrouw die in een verzorgingstehuis werkt en een plekje kan regelen. Uiteindelijk hebben in Zuid Holland twee leerlingen stage gedaan op het provinciaal steunpunt van de scouting zelf. Dit liep via Haags Ondersteuningsfonds (HOF), dat vrijwilligersorganisaties in Den Haag ondersteunt. Dit waren 'super niet-gemotiveerde leerlingen, ze lagen met hun hoofd op tafel, het was bijna onbeschoft', aldus de brigadier. Zij geeft aan niet de vergaarbak voor de ongemotiveerde leerlingen te willen worden. 'Door de wijze waarop het nu gaat, streef je je doel voorbij'. Deze brigadier denkt dat wanneer er geen coördinerende instantie is, bemiddeling via vacaturebanken waarschijnlijk het beste werkt. Een bijkomend probleem dat de scouting parten speelt, is dat

de activiteiten op zaterdag plaatsvinden. Bij de brigadiers van Overijssel en Gelderland is het gelukt om respectievelijk twee en drie leerlingen binnen te halen. Deze hebben allemaal stage gelopen bij groepen die door de week draaien (daarvan bestaan er nog enkele).

Maatschappelijke stage bij het speeltuinwerk

De Vliegende Brigadier van het NUSO heeft ruime ervaring in het speeltuinwerk en ziet het helemaal zitten om de maatschappelijke stage binnen het speeltuinwerk op te zetten. Op het moment dat zij aan die taak begint, is er op dat gebied nog niets ontwikkeld bij de 53 Amsterdamse speeltuinen waar zij zich op richt. Zij ziet de speeltuin als een ideale plek voor een maatschappelijke stage. Sociale activering, inburgering, sociale cohesie, binding met de buurt en dergelijke: het kan allemaal via de speeltuin. De speeltuin lijkt een fantastische plek omdat je bij het speeltuinwerk altijd een professional op de werkvloer hebt die prima kan fungeren als stagebegeleider. Bovendien is er een collectieve verzekering voor iedereen die er komt, is de speeltuin ook door de week open, en kan de speeltuin nooit ver weg zijn. Een aantal praktische belemmeringen die andere vliegende brigadiers ervaren zijn er binnen het speeltuinwerk dus niet. Haar doel voor 2006 is om eerst een handreiking te schrijven over hoe de maatschappelijke stage er uit zou kunnen zien bij speeltuinen. Dit blijkt een behoorlijke klus maar ze levert naar eigen zeggen een goed product af compleet met evaluatiebladen, stappenplannen, afsprakenbladen die je er uit kunt scheuren. Daarna stuurt ze dit iedereen toe met een brief waarin zij aangeeft dat ze zeer bereid is om in een gesprek toe te lichten of mee te denken bij de invulling van een mogelijke maatschappelijke stage. In gesprekken die daarop volgen lijkt iedereen heel enthousiast. Maar uiteindelijk leidt dit tot geen enkele stage. Zo stelt deze brigadier: 'Na een enthousiast verhaal van mij en enthousiaste reacties van de speeltuinen en scholen was het vaak: leuk! Hier komen we nog op terug! Maar dan gebeurde er niks meer. De doelstelling om in 2007 twee projecten te coachen is niet gehaald. Ik kreeg het gewoon niet van de grond'.

Deze vliegende brigadier is daarnaast aan de slag gegaan met de scholen, deze ingang verliep beter. Bij een paar scholen is ze een heel eind gekomen. Bij één school waren de docenten enthousiast, de stage mocht buiten schooltijd en de speeltuinleiders waren akkoord dat zij de stage zouden begeleiden. De docenten werden echter teruggelaten: ze hadden al te veel overgewerkt en mochten niet nog meer doen. In twee andere gevallen had ze gesprekken gevoerd met de school, de speeltuin en de leerlingen en de contracten al opgesteld, en toch kon het alsnog niet doorgaan. In het ene geval omdat de speeltuinleider ziek werd, in het andere geval werd de speeltuinleider ontslagen. De brigadier blijft positief en geeft niet op. Ze gaat zich nu op een ander type speeltuinen richten, namelijk de speeltuinen die door een vereniging zijn opgericht.

Succes en faalfactoren

Bovenstaande voorbeelden laten zien dat er een grote diversiteit is in de (on)mogelijkheden waar de Vliegende brigadiers tegenaan lopen bij het opzetten van een structuur voor maatschappelijke stages. Dit neemt niet weg dat veel van de succes- en faalfactoren door allen gedeeld worden. Alle brigadiers hebben in de praktijk knelpunten ervaren. Hieronder presenteren we de belangrijkste succes- en faalfactoren die de geïnterviewden noemden. Uiteraard kan het afwezig zijn van een succesfactor ook gelezen worden als faalfactor.

Succesfactoren

- Een goed functionerend netwerk van steunpunten waarbij aangesloten kan worden.
- Ondersteuning van deze netwerkfunctie door de provincie.
- Persoonlijk enthousiasme van sleutelpersonen, zoals brigadiers, coördinatoren bij de koepelorganisaties en medewerkers van de steunpunten: zij kunnen met hun enthousiasme anderen over de streep trekken.

- Presenteren van geslaagde initiatieven en voorbeelden aan scholen en organisaties. Laat coördinatoren, schooldirecteuren of leerlingen optreden als ambassadeurs.
- Ondersteuning van de maatschappelijke organisaties door steunpunten, deze hebben zicht op wat jongeren in de praktijk leuk vinden en kunnen de organisaties helpen het aanbod vorm te geven.
- Een flexibele houding van alle partijen: soms gaan dingen niet handig maar als iedereen op zijn strepen gaat staan kom je niet ver.
- Zeker in de opstartfase is het belangrijk dat er overleg tussen scholen en organisaties plaats vind, waarbij ze elkaars perspectief leren kennen en daaraan tegemoet kunnen komen. Een centrale coördinator kan deze taak desgewenst van scholen overnemen.
- Aanwezigheid van een centrale coördinator/bemiddelaar, een 'makelaar'. Deze kan zorgen voor eenduidigheid, bemiddeling, is een centraal aanspreekpunt en kan beide perspectieven (van de school en van de maatschappelijke organisaties) bewaken en de grenzen en mogelijkheden laten zien.

Faalfactoren

- Onduidelijkheid over waar een maatschappelijke stage aan moet voldoen en hoe dit er uit moet zien. Men heeft behoefte aan kwaliteitscriteria en aan een afbakening van wat wel en wat niet een maatschappelijke stage is.
- Onduidelijkheid over wat er wettelijk wel en niet mag met de maatschappelijke stage. Er zijn te veel onduidelikheden over het aantal uur dat een leerling bij een bepaalde leeftijd mag werken, en op welke tijdstippen gewerkt mag worden.
- De beperkte schoolverzekering voor de leerlingen; geen verzekering of een verzekering die niet blijkt te gelden voor activiteiten buiten schooltijd. Een aanvullende verzekering door scholen is zeker mogelijk, maar dit moet wel geregeld worden.
- Gebrek aan coördinatie. Als er geen centraal aanspreekpunt is, geen bemiddelaar, dan is er vaak geen eenduidigheid. Mogelijke gevolgen zijn dat de organisaties overvoerd kunnen raken met verzoeken van scholen. Sommige scholen proberen zelfs het alleenrecht op een bepaalde organisatie te claimen.
- Een ander probleem is dat scholen hun stageperiodes niet onderling op elkaar afstemmen, waardoor een tekort aan stageplaatsen kan ontstaan. Stagebureaus kunnen zich aanbieden, maar werken dan in dienst van een bepaalde school, en hebben ook geen compleet overzicht.
- Wat de scholieren betreft kan er een tweedeling ontstaan tussen mondige en enthousiaste leerlingen die zelf een leuke maatschappelijke stage weten te regelen en leerlingen die dit niet kunnen of niet gemotiveerd zijn.
- Afwezigheid van professionals bij steunpunten. Dit probleem speelt met name in kleine gemeenten. Het steunpunt wordt dan gerund door vrijwilligers. Het coördineren van de maatschappelijke stage vergt echter nieuwe kennis, vaardigheden en voldoende tijd. Daar zijn professionals voor nodig.
- Cultuurverschillen tussen de onderwijssector en het vrijwilligersveld. Dit zorgt geregeld voor teleurstellingen en irritaties. Sommige maatschappelijke organisaties hebben het gevoel dat scholen hun leerlingen 'dumpen' en de organisaties het op moeten lossen. Zij ervaren de scholen als weinig meewerkend en meedenkend, omdat zij bijvoorbeeld precies aangeven wanneer de stage plaats moet vinden. Brigadiers geven aan dat scholen soms te veel van de organisaties verwachten: zij komen bijvoorbeeld met competentieformulieren aan en willen een evaluatie per kind. Ook zijn er verhalen over scholen die honderden leerlingen binnen een paar weken geplaatst willen hebben. Dit is voor de meeste steunpunten en organisaties niet haalbaar.
- Scholen en maatschappelijke organisaties hebben vaak verschillende verwachtingen van de maatschappelijke stage, ze willen iets anders. Leerlingen willen het liefst korte afgeronde klussen en voor scholen is een afgeronde activiteit ook het beste in te passen in het curriculum,

- bijvoorbeeld in een projectweek. Veel organisaties die vrijwilligers nodig hebben willen juist continuïteit, het liefst een vast aantal uren per week gedurende een langere periode.
- Te specifieke wensen. Scholen willen vaak maatwerk, en elke school wil weer iets anders. Dit vergt een flexibele houding van de organisaties en die zijn nog niet allemaal zo ver.
 - Gebrek aan begeleiding op de stageplek. Doorgaans kunnen docenten deze rol niet vervullen, en moet een begeleider aangewezen worden die de stage bij de maatschappelijke organisatie begeleidt. Als organisaties er niet in slagen vrijwilligers aan te trekken voor dit doel, of hierbij ondersteuning van een steunpunt te krijgen, kunnen zij maar beperkt leerlingen begeleiden.
 - Een scheve verdeling van beschikbare financiële middelen. Het geld gaat naar de scholen terwijl de steunpunten vaak het meeste werk moeten doen. Als de steunpunten aangeven dat ze betaald willen worden kan concurrentie met commerciële bureaus ontstaan, wat de coördinatie niet bevordert. De maatschappelijke organisaties waar de stages gedaan worden, doen extra zonder dat hier extra middelen tegenoverstaan. Met name de kleine instellingen kunnen dit niet realiseren.
 - Concurrentie met beroepsstages: de beroepsopleidingen zoeken ook stageplekken.

2.4 *Toekomst van de maatschappelijke stage*

Hoe zien de Vliegende Brigadiers de toekomst van de maatschappelijke stage voor zich? Wat is er volgens hen nodig nu de maatschappelijke stage verplicht wordt? In deze paragraaf proberen we antwoord te geven op deze vraag. De geïnterviewde brigadiers wijzen op de drie grootste problemen. Deze moeten opgelost worden voordat de maatschappelijke stage op grote schaal kan worden ingevoerd. De Vliegende Brigadiers hebben tijdens de interviews oplossingen aangedragen die huidige knelpunten kunnen oplossen en randvoorwaardelijk zijn voor het welslagen van de invoering van de maatschappelijke stage op grote schaal. Het zijn aanbevelingen voor zowel de landelijke als lokale overheid, maar ook voor organisaties en scholen. Deze staan hieronder.

a. Duidelijkheid over grenzen van maatschappelijke stage

Een belangrijke vraag die de brigadiers opwerpen, is: hoe gaat de landelijke overheid dit nu structureel neerzetten?

Een zeer basaal 'probleem' zit 'm op dit moment nog in het feit dat er geen duidelijke definitie van een maatschappelijke stage is. Elke school vult het anders in en stelt andere eisen. Zolang dit niet duidelijk vast ligt is het heel moeilijk om op een goede manier invulling te geven aan een structurele vorm van maatschappelijke stages.

- Allereerst zouden de ministeries van OCW en VWS in heldere kaders moeten aangeven wat een maatschappelijke stage wel en niet is.

b. Centraal coördinatiepunt in lokale of regionale situatie

Wat tijdens het project duidelijk naar voren komt is dat er een centraal coördinatiepunt nodig is om de maatschappelijke stage daadwerkelijk goed te kunnen inbedden in een regionale structuur. Eén centraal aanspreekpunt om te voorkomen dat alle partijen bilateraal met elkaar moeten overleggen, en om ervoor te zorgen dat vraag en aanbod elkaar daadwerkelijk ontmoeten.

Eigenlijk zijn alle Vliegende Brigadiers het er over eens dat dit in principe de vrijwilligerscentrales zouden moeten zijn. Dit zijn de organisaties die vanuit hun positie, het makkelijkste de vraag en het aanbod naar maatschappelijke stages kunnen matchen. Bij de toekomstige groei van het aantal maatschappelijke stages verwachten de meeste brigadiers een tijd- en middelen probleem bij deze centrales. Dit geldt ook voor de brigadiers die tevreden zijn met de behaalde resultaten. De steunpunten moeten voor deze functie wel financieel ondersteund worden zodat ze extra mens-

kracht in kunnen huren. Zonder dat kunnen zij geen grote aantallen leerlingen verwerken.

Hieronder staan enkele overwegingen op een rij over de mogelijke aanpak van de coördinatie:

- Wil men de maatschappelijke stage op grote schaal laten slagen, dan is een sleutelrol voor vrijwilligerscentrales noodzakelijk: iemand moet de coördinatie op zich nemen.
- Naast meer faciliteiten zouden de vrijwilligerscentrales beter ondersteund moeten worden, bijvoorbeeld door dingen voor hen te organiseren en dingen voor hen op papier te zetten.
- Corebusiness van deze centrales moet zijn bemiddeling, daar zijn ze goed in. Hun kracht ligt niet in het organiseren van bijvoorbeeld kleine werkconferenties. Als dat soort zaken structureel gefinancierd worden, kunnen zij deze zaken uitbesteden.
- Belangrijke taak voor deze coördinatoren is de match van vraag en aanbod meer gestructureerd te laten verlopen. Hiervoor zal ten eerste een structuur moeten komen waardoor zowel de aanbod- als de vraagkant beter weet van elkaar wat de verwachtingen zijn. Organisaties zijn op zoek naar een bepaalde continuïteit, dat kun je bieden door een cyclus te creëren met verschillende scholen. Daarvoor heb je nodig: tijd (= geld) en enthousiasme.
- Tevens benadrukken de Vliegende Brigadiers het maken van betere regionale afspraken. Zeker met het oog op de toekomst is het heel belangrijk dat duidelijk gaat worden wat de rol van de gemeenten en provincies gaat worden in dit geheel. Ook hierover moet iemand regie en coördinatie voeren.
- In de provincies moet de rol van de gemeente duidelijk zijn, nu weten zij vaak niet, of onvoldoende van maatschappelijke stage. De VNG zou hierin een rol moeten vervullen. Nu gaan organisaties individueel naar gemeenten en moet men telkens het wiel opnieuw uitvinden.
- Er zijn goede voorbeelden van gemeentes, benut ze!

c. Expertise bij steunpunten en maatschappelijke organisaties

Een aantal brigadiers merkt op dat extra financiën niet voldoende is: het steunpunt heeft nog te weinig visie en ervaring en wordt nu al overvallen door de vragen van scholen. Daar komt bij dat de meeste brigadiers vinden dat de maatschappelijke organisaties nog niet zo ver zijn. Het netwerk kan grote aantallen leerlingen nog niet verwerken. Hetzelfde geldt voor de vorm van de stages. Een dagje is te overzien, maar een stage van 30 of zelfs 72 uur is een heel ander verhaal. Er is dus meer financiering nodig voor zowel de steunpunten als de maatschappelijke organisaties. Daarbij heeft het veld tijd nodig om meer ervaring op te doen om zich voor te bereiden op grote aantallen leerlingen. De vliegende brigadiers komen zelf met de volgende adviezen:

- De overheid moet de verschillende organisaties faciliteren. Allereerst in financiële zin: steunpunten betalen voor coördinatie. Gemeente moeten het een basisvoorziening maken. Er moeten voldoende middelen beschikbaar zijn voor vrijwilligersorganisaties. Maar ook voor het mogelijk maken van een centraal coördinator.
- Vorm een platform van grote maatschappelijke organisaties, dit zou heel ondersteunend kunnen zijn.

Kort gezegd komt het er op neer dat er vooral structurele zaken geregeld moeten worden. De Vliegende Brigadiers missen coördinatie, en zien dat de steunpunten de meest voor de hand liggende partij zijn om de spin in het web te zijn. De rol van de Vliegende Brigadiers zou meer landelijk moeten zijn, ze zouden bijvoorbeeld een aantal grote dingen met elkaar kunnen opzetten, bv overleg met een aantal vrijwilligersorganisaties (bijvoorbeeld Humanitas, Zonnebloem, Het Rode Kruis).

Daarnaast moet de financiering terecht komen bij degene die de maatschappelijke stage uitvoeren en dit zijn in eerste instantie niet de scholen! Dit budget moet naar de steunpunten en de organisaties toe. Als er in de toekomst duizenden leerlingen een maatschappelijke stage moeten gaan doen, moeten er stevige kaders komen voor alle betrokken partijen (scholen, mediators en organisaties). En bij alle drie deze partijen zit niet genoeg expertise (en mankracht) om er op dit

moment voor te zorgen dat er een structuur ontstaat waarbij een volledige match van vraag en aanbod tot stand kan komen, mocht het zo zijn dat alle scholieren één keer tijdens hun middelbare schooltijd een maatschappelijke stage moeten doen (dit zijn dan ongeveer per jaar 190.000 scholieren).

3 De maatschappelijke stage op de scholen

In dit hoofdstuk geven we aan de hand van informatie van de coördinatoren van de maatschappelijke stage op scholen antwoord op de volgende vragen:

1. Hoe ziet het gerealiseerde aanbod voor maatschappelijke stage (via het project Vliegende Brigade) eruit en hoeveel jongeren worden bereikt?
2. Past de maatschappelijke stage binnen het schoolcurriculum?
3. Welke aanbod van maatschappelijke stage sluit aan bij welk type onderwijs?
4. Welke maatschappelijke organisaties (vrijwilligerscentrale, sportvereniging, scouting) organiseren het aanbod?

3.1 Enquête onder coördinatoren van maatschappelijke stage (op scholen)

Om een beeld te krijgen hoe de scholen (die meedoen aan het project van de Vliegende Brigadiers) invulling geven aan de maatschappelijke stage is door het Verwey-Jonker Instituut een internetenquête gemaakt, die door de Vliegende Brigadiers is uitgezet. De vragenlijst is ingevuld door die persoon/personen die verantwoordelijk is/zijn voor de coördinatie van de Maatschappelijke stages. Deze enquête kon worden ingevuld in de maanden mei, juni en de eerste helft van juli 2007.

3.2 Respons en achtergrondkenmerken scholen

Uiteindelijk zijn er 22 goed ingevulde vragenlijsten teruggekomen. Er zijn soms meerdere vragenlijsten ingevuld bij één onderwijsinstelling. Bij deze instellingen zijn er voor afzonderlijke dependances eigen coördinatoren van de maatschappelijke stage; deze heeft de vragenlijst dan alleen ingevuld voor de eigen afdeling. Van zeventien verschillende instellingen (22 dependances) zijn er vragenlijsten teruggekomen. Dit is een respons van iets minder dan een kwart, uitgaande van een totaal van ongeveer zeventig onderwijsinstellingen⁷. Deze scholen/dependances zijn terug te vinden in 19 verschillende gemeentes, die zich met name in de landelijke gebieden van Nederland bevinden (en dan met name in de provincie Noord-Brabant). De scholen die mee hebben gedaan vormen geen representatieve afspiegeling van alle scholen in Nederland.

Het zijn vaak brede scholengemeenschappen waar zowel vmbo als havo, vwo en/of Gymnasium aangeboden wordt. Bij een derde van de scholen vindt de maatschappelijke stage alleen plaats in het vmbo, bij ruim een kwart alleen op het Gymnasium de havo of het vwo en bij een derde van de scholen is dit in alle sectoren. In het vervolg van dit hoofdstuk splitsen we, vanwege de lage respons, de resultaten niet uit naar onderwijssector of andere achtergrondvariabelen. We kijken alleen naar het totaal. Ondanks dit kleine aantal respondenten krijgen we toch een aardig beeld van hoe de maatschappelijke stage op scholen ingevuld kan worden.

⁷ Dit is het totaal aantal dat meedeed in het project in het schooljaar 2006-2007.

3.3 *Hoe zien de maatschappelijke stages er uit*

De helft van deze scholen organiseert al meerdere jaren maatschappelijke stages, dit zijn relatief ervaren scholen op dit terrein. Er zijn tussen deze scholen wel grote verschillen in het aantal leerlingen dat een maatschappelijke stage heeft gevolgd. Zo is er een school waar het in beide schooljaren⁸ gaat om 270 leerlingen. Bij een andere school waren er in het afgelopen schooljaar 8 leerlingen die een stage gevolgd hebben. Per schooljaar lopen er gemiddeld op deze scholen honderd leerlingen stage.

Bij bijna alle scholen (ruim 90%) hebben er stages plaatsgevonden in de zorg, bij de helft in de sportsector of in het buurtwelzijn/buurtveiligheid (zie tabel 3.1).

Tabel 3.1: In welke sector(en) hebben de maatschappelijke stages plaats gevonden? (n=16)*

(Gezondheids)zorg	92,3%
Sport	53,8%
Buurtwelzijn/buurtveiligheid	46,2%
Dierenwelzijn	38,5%
Landschapsbeheer	38,5%
Scouting	23,1%
Speeltuinen, etc.	23,1%
Andere sectoren	46,2%

* Scholen waarbij er al meerdere keren enkele maatschappelijke stages zijn georganiseerd hebben deze vraag ingevuld voor de laatste keer dat dit is gebeurd

In de zorgsector ligt het gemiddeld aantal stages (per school) een stuk hoger dan bij de andere sectoren. Waarschijnlijk komt dit omdat het hier gaat om vrij grote organisaties waar ze veel leerlingen tegelijk een stageplek aan kunnen bieden.

3.4 *De organisatie van de maatschappelijke stage*

Waarom beginnen scholen eigenlijk met de maatschappelijke stage?

Ten eerste zijn er interne redenen. De maatschappelijke stage past goed binnen het onderwijsprogramma. De stage is goed voor de leerlingen. En de maatschappelijke stages zijn een goede manier om de school naar buiten toe te promoten. Daarnaast is dertig procent van de scholen gewoon benaderd door externe organisaties met de vraag of ze leerlingen hebben die bij hen een maatschappelijke stage willen volgen.

Bij de organisatie van de maatschappelijke stages krijgt veertig procent van de scholen (n=7) ondersteuning van een vrijwilligerscentrale (zie tabel 3.2). Vier van hen hebben hulp gekregen van de organisatie waar de stages plaats vinden. Drie van de coördinatoren geven aan dat ze ondersteuning van een Vliegende Brigadier hebben gehad.

⁸ Er is gevraagd naar het aantal leerlingen dat in de schooljaren 2005/2006 en 2006/2007 een stage heeft gevolgd.

Tabel 3.2: Van wie/welke organisatie heeft u ondersteuning gekregen bij het organiseren van de maatschappelijke stage? (meerdere antwoorden mogelijk) (n=17)

	Ja	
	n	%
Van geen enkele persoon/organisatie	3	17,6%
Van een 'vliegende brigadier'	3	17,6%
Van een vrijwilligerscentrale	7	41,2%
Van een lokale coördinator maatschappelijke stage	2	11,8%
Van de organisatie(s) waar maatschappelijke stages plaatsvonden/gaan plaatsvinden	4	23,5%
Anders, namelijk:	3	17,6%

Deze ondersteuning bij het opzetten van de maatschappelijke stage bestaat met name uit hulp bij het zoeken en bemiddelen bij het vinden van stageplekken. Daarnaast heeft ruim de helft informatie gekregen over de mogelijkheden die er zijn om de maatschappelijke stage in te vullen.

De meeste coördinatoren zijn tevreden over deze ondersteuning, de samenwerking is goed verlopen en een aantal geeft nog aan dat een stuk van het werk uit handen is genomen. De scholen die ondersteuning hebben gekregen van een vrijwilligerscentrale zijn hierover meer tevreden dan de scholen die van een andere partij ondersteuning hebben gekregen. Toch kunnen hier geen al te harde conclusies aan verbonden worden omdat het maar gaat om veertien respondenten.

De inbedding van de maatschappelijke stage in het onderwijs

Alle coördinatoren geven aan tevreden te zijn met hoe de maatschappelijke stage verloopt. Twee derde stelt dat het aanbod goed aansluit bij de behoeften van de leerlingen. Bij een derde van de scholen (n=7) is deze aansluiting nog niet helemaal goed.

De meeste coördinatoren vinden ook dat de stages praktisch gezien goed in het onderwijs passen. Inhoudelijk sluit het goed aan bij de vakken loopbaanontwikkeling (vmbo) en maatschappijleer (vwo, havo en Gymnasium). Het lukt deze scholen vrij goed om de maatschappelijke stage op de onderwijskaart te zetten.

Opbrengsten van de maatschappelijke stage

De coördinatoren geven aan dat de maatschappelijke stage voor de leerlingen blikveld verruimend is. Vaak wordt genoemd dat de stage bijdraagt aan het ontdekken van de maatschappij. Leerlingen leren verder kijken dan de schoolbanken. Zoals één van de coördinatoren het formuleert: 'Leerlingen kijken verder dan hun eigen vertrouwde kringetje, doen ervaring op, krijgen meer inzicht in de wereld van de vrijwilliger en krijgen meer zelfvertrouwen.' Naast de verbredende blik is de stage ook 'leerzaam' voor de leerlingen zelf. De leerlingen leren nieuwe vaardigheden tijdens de stage (bijv. samenwerken, afspraken maken).

3.5 Conclusie

De antwoorden van de coördinatoren op deze korte vragenlijst geven een eerste indruk van hoe een aantal scholen op dit moment invulling geeft aan de maatschappelijke stage. De scholen vormen geen representatieve afspiegeling van alle scholen in het voortgezet onderwijs in Nederland. Wel geven de antwoorden een aardig beeld van de verschillende manieren waarop de maatschappelijke stages worden ingevuld.

We hebben de volgende vragen met de vragenlijst proberen te beantwoorden:

1. Hoe ziet het gerealiseerde aanbod voor maatschappelijke stage (via het project Vliegende Brigade) eruit en hoeveel jongeren worden bereikt?
2. Past de maatschappelijke stage binnen het schoolcurriculum?
3. Welke aanbod van maatschappelijke stage sluit aan bij welk type onderwijs?
4. Welke maatschappelijke organisaties (vrijwilligerscentrale, sportvereniging, scouting) organiseren het aanbod?

Hieronder volgt het antwoord op bovenstaande vragen, voor zover mogelijk.

De belangrijkste conclusie is dat het deze scholen, die al wat langer bezig zijn met de implementatie van de stage, aardig is gelukt om de stage te organiseren. Op bijna alle scholen zijn al maatschappelijke stages gerealiseerd, en bij sommige scholen gaat het zelfs om een paar honderd leerlingen per schooljaar. De meeste stages vinden plaats in de zorgsector (ruim 90%), bij de helft in de sportsector of in het buurtwelzijn/buurtveiligheid. Gemiddeld zijn er op een school 100 jongeren per schooljaar bereikt, hierbij moet wel opgemerkt dat dit erg verschillend is tussen de scholen (min=8 leerlingen en max.=270).

De meeste coördinatoren vinden dat de stages praktisch gezien goed in het onderwijs passen. Inhoudelijk sluit het goed aan bij de vakken loopbaanontwikkeling (vmbo) en maatschappijleer (vwo, havo en Gymnasium). Het lukt deze scholen vrij goed om de maatschappelijke stage op de onderwijskaart te zetten. De meeste stages worden georganiseerd in de gezondheidszorgsector, daarnaast zijn sport, buurtwelzijn, dierenwelzijn, landschapsbeheer, scouting en speeltuinwerk genoemd. Om welke specifieke organisaties het hier binnen gaat weten we niet. Als in de toekomst alle scholieren (+/- 200.000 per leerjaar⁹) tijdens hun middelbare schooltijd stage te moeten lopen, betekent dit dat er gemiddeld per schooljaar per school ongeveer 300 leerlingen een stageplek moeten vinden¹⁰. Dit betekent dat zelfs op deze scholen (die waarschijnlijk voorop lopen met de invoering van de maatschappelijke stage), nog een forse toename van het aantal stages in de komende jaren gerealiseerd moet worden. Waarschijnlijk betekent dit dat er op andere scholen nog veel meer werk aan de winkel is! Dit neemt niet weg dat de coördinatoren enthousiast zijn over de stage en ook de meerwaarde voor de leerlingen en de school zelf zien.

⁹ Bron, CBS Statline.

¹⁰ Uitgaande van 650 instellingen voor VO, bron CFI.

4 De scholieren en de maatschappelijke stage

In dit hoofdstuk staan de ervaringen van scholieren met de maatschappelijke stage centraal. Om deze ervaringen en behoeften te inventariseren is een online-enquête ontwikkeld. We beantwoorden de volgende vragen:

- Hoe ziet het gerealiseerde aanbod voor maatschappelijke stage (via het project Vliegende Brigade) eruit en hoeveel jongeren worden bereikt?
- Welke doelgroep wordt bereikt met het aanbod, met name de jongeren in achterstandpositie?
- Sluit het aanbod aan bij de behoefte van jongeren?
- Hoe denken de jongeren over maatschappelijke stage/vrijwilligerswerk?
- Past de maatschappelijke stage binnen het schoolcurriculum?
- Welke aanbod van maatschappelijke stage sluit aan bij welk type onderwijs (vmbo, havo of vwo)?
- Welke maatschappelijke organisaties (bijvoorbeeld: vrijwilligerscentrale, sportvereniging, scouting) organiseren het aanbod?

4.1 *Enquête onder scholieren*

Voor de beantwoording van bovenstaande onderzoeksvragen is een enquête uitgezet onder scholieren die al een keer een maatschappelijke stage hebben gedaan. In de enquête komen vragen aan de orde die betrekking hebben op hun wensen, behoeften en meningen met betrekking tot de maatschappelijke stage. Daarnaast wordt ingegaan op hun ervaringen tijdens deze stage, wat hebben ze gedaan, hoe was de begeleiding etc.

De online-enquête is ontwikkeld door het Verwey-Jonker Instituut en is door de Vliegende Brigadiers op de scholen waar (mede dankzij hun inspanningen) deze stages plaatsvinden, uitgezet. De scholierenenquête is afgenomen in de maanden mei, juni en begin juli. In bijlage 4 is de volledige vragenlijst opgenomen.

4.2 *Respons en achtergrondkenmerken*

In totaal hebben 250 leerlingen de vragenlijst (goed) ingevuld. Aan de enquête hebben veel vmbo-leerlingen (bijna 60%) deelgenomen. Ook de categorieën vwo en havo zijn redelijk gevuld. In de analyses wordt onderscheid gemaakt naar verschil in onderwijstypen. Onder het vwo scharen we zowel Atheneum als Gymnasium. Het speciaal onderwijs is niet vertegenwoordigd in dit onderzoek en wordt zodoende niet apart benoemd.

Bijna twee derde van de leerlingen zat in het derde leerjaar, ruim 20% zat in de vierde en iets minder dan 15% in het vijfde leerjaar toen ze de maatschappelijke stage deden. Bijna de helft van de leerlingen is 15 jaar, ruim een kwart is 16 jaar en tien procent is 17 jaar oud. In totaal hebben ongeveer net zoveel meisje als jongens de enquête ingevuld.

Wat betreft de afkomst blijkt bijna 94% van de invullers in Nederland geboren. Bij hun ouders is dit 85%. De ouders van de leerlingen zijn vrij hoog opgeleid, ongeveer de helft heeft een opleiding op hbo/Universitair niveau. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat ruim twintig procent van de leerlingen het opleidingsniveau van de ouders niet weet. De meeste ouders werken (90% van de vaders) - ook drie kwart van de moeders heeft een betaalde baan.

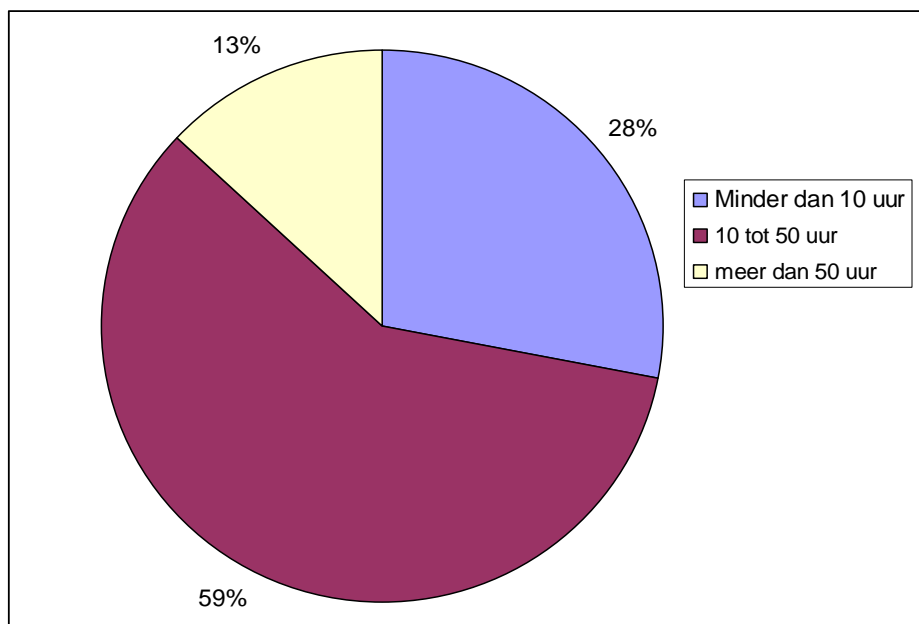
4.3 Ervaringen met maatschappelijke stage

Bijna alle scholieren hebben ook een maatschappelijke stage gedaan, er zijn er 20 (8%) die dit nog niet hebben gedaan. De meeste hebben de stage in het huidige schooljaar gedaan.

Ruim 85% geeft aan dat de maatschappelijke stage door de school voldoende besproken is, deze groep had van te voren het gevoel dat ze wisten wat hen te wachten stond.

Bijna zestig procent heeft in totaal tussen de 10 en 50 uur besteedt aan de stage - ruim een kwart besteedde hier minder dan 10 uur aan en voor 13 procent was dit meer dan 50 uur (zie figuur 4.1).

Figuur 4.1: Hoeveel uren heb je ongeveer besteed aan deze maatschappelijke stage?* (n=222)

* De uren die je hebt besteed aan bijvoorbeeld het schrijven van een verslag tellen niet mee.

Voor bijna alle leerlingen was de maatschappelijke stage verplicht, het overgrote deel (85%) mocht wel zelf kiezen wat voor stageplaats en/of stageklus ze gingen doen. Voor een kwart van de leerlingen bestond de maatschappelijke stage uit een eenmalige activiteit, bijvoorbeeld een middag of dag wilgenknotten. De leerlingen die zo'n korte stage hebben gedaan, hadden minder vaak de vrijheid om te kiezen wat ze gingen doen. Hun stage stond vaak al vast.

Iets minder dan de helft van de scholieren deed de stage volledig binnen schooltijd, bij een derde was dit gedeeltelijk binnen en gedeeltelijk buiten schooltijd, voor de rest (22%) was dit volledig buiten schooltijd. Bij de leerlingen die een eenmalige activiteit hebben gedaan, vond deze voor 50% van de leerlingen volledig binnen schooltijd plaats. Deze groep heeft een middag of een dag iets op school georganiseerd.

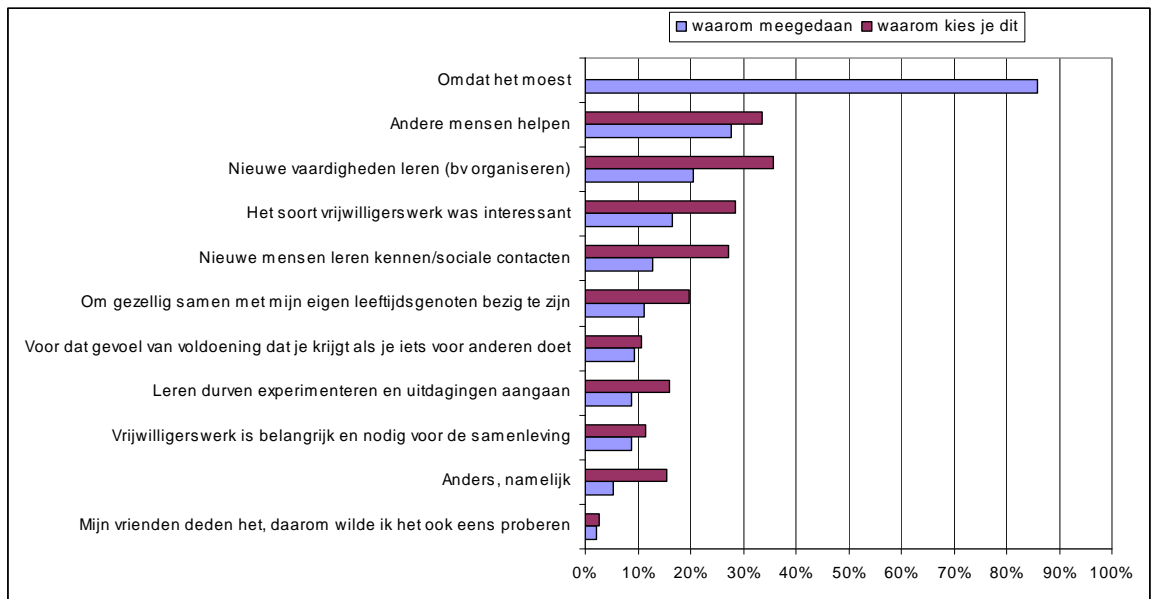
Redenen voor een stage

Gevraagd naar de reden waarom ze een maatschappelijke stage zijn gaan doen, is het meest gegeven antwoord; omdat het moest (zie figuur 4.2). Daarnaast wordt als reden nog regelmatig genoemd, om andere mensen te helpen, om nieuwe vaardigheden te leren en omdat ze het soort vrijwilligerswerk interessant vinden.

Drie kwart van de leerlingen vindt dat ze voor de maatschappelijke stage studiepunten of een certificaat zouden moeten krijgen. De belangrijkste reden is dat ze vinden dat als het een verplicht onderdeel van school is er ook extra punten of een certificaat bij horen. Een certificaat kan

belangrijk zijn voor later zegt 40% en een kwart vind gewoon dat je iets terug hoort te krijgen voor het werk dat je verricht. Iets meer dan veertig procent van de scholieren kreeg ook daadwerkelijk studiepunten voor de maatschappelijke stage. De leerlingen die aangeven dat ze het niet belangrijk vinden om studiepunten/certificaten te krijgen, geven allemaal te kennen dat ze het leuk vonden om iets voor de mensen te doen en dat dit dan voldoende is.

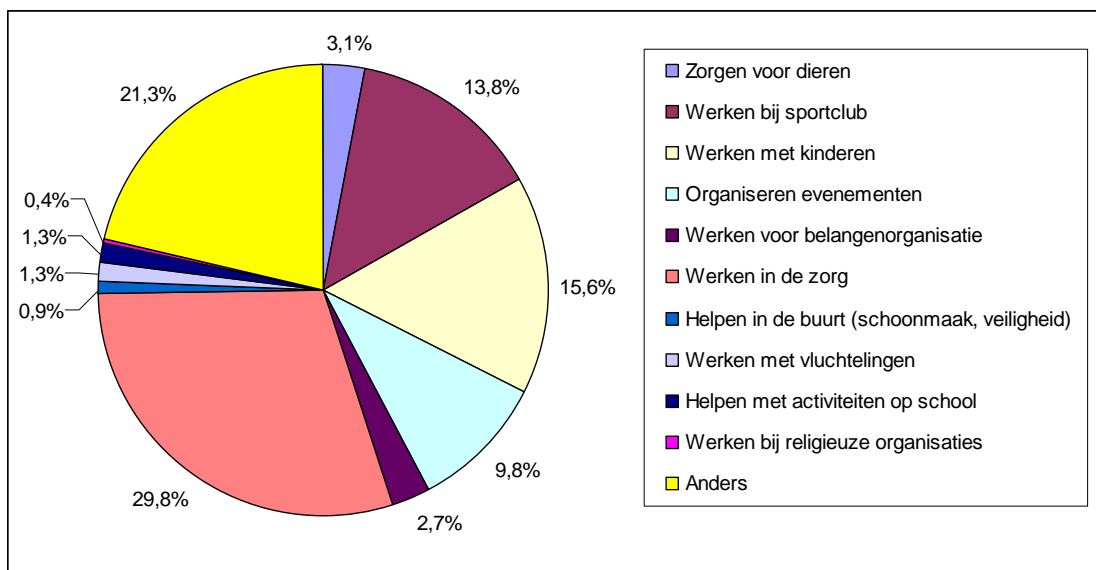
Figuur 4.2: De redenen waarom ze mee hebben gedaan aan de maatschappelijke stage / waarom ze voor een bepaald stage zouden kiezen? (meer antwoorden mogelijk)

Waar hebben ze stage gedaan?

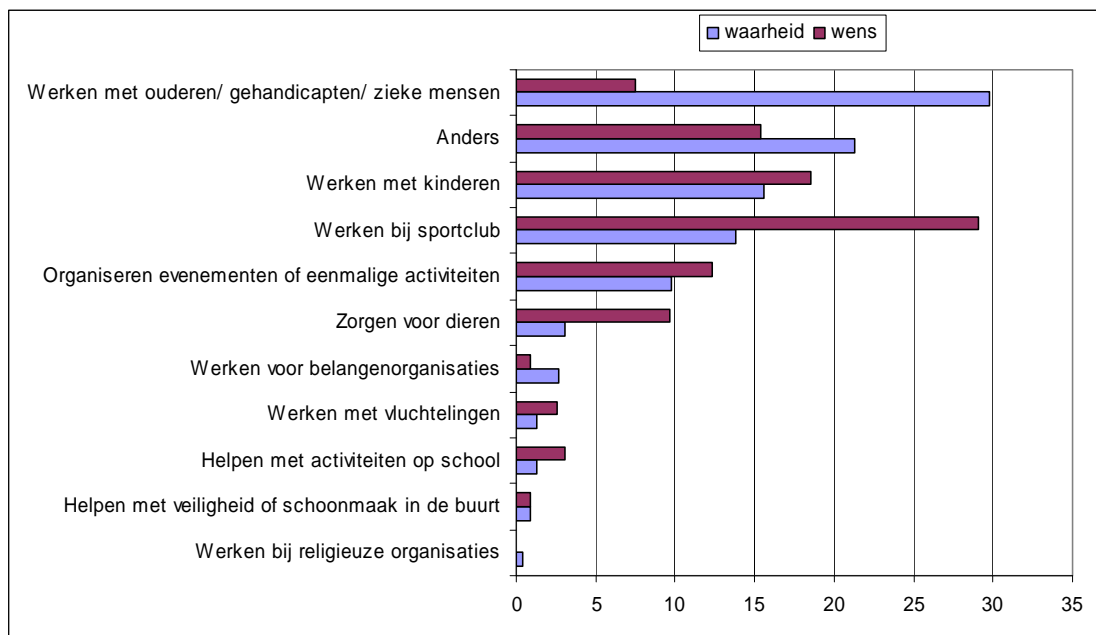
Ongeveer dertig procent van de scholieren heeft een stage gedaan in de zorgsector. Denk aan het werken met ouderen, zieken of gehandicapten. Daarnaast heeft ruim 15% met kinderen gewerkt, en iets minder dan 15% bij een sportclub. Iets meer dan 20% van de leerlingen heeft iets anders gedaan, zoals werken bij een autobedrijf, een bibliotheek of een buurtcentrum (zie figuur 4.3).

Figuur 4.3: Wat voor soort vrijwilligerswerk heb je daadwerkelijk gedaan? (n=225)

En hoe verhoudt zich dit nu tot wat ze het liefst hadden gedaan? Wat de grootste groep het liefst zou willen, is werken bij een sportclub: bijna dertig procent noemt dit. Daarna volgt achtereenvolgens het werken met kinderen (19%) en organiseren van evenementen of activiteiten (12%) (zie figuur 4.3). Als je kijkt naar wat ze in de praktijk doen en wat ze wensen, zie je de grootste discrepantie bij het werken in de zorg (met ouderen/gehandicapte mensen). Dit doen ze veel vaker, terwijl dit niet als eerste keus was aangegeven (zie figuur 4.4). Het werken bij de sportclub doen ze in de praktijk juist een stuk minder dan ze zouden willen, datzelfde geldt voor het zorgen voor dieren (maar hier gaat het relatief om een kleinere groep die dit wil doen).

Figuur 4.4: Wat voor soort vrijwilligerswerk heb je daadwerkelijk gedaan en wat voor stage zou je kiezen? (waarheid n=225, wens n=227)

In de praktijk heeft ruim 40% van de scholieren een stage gedaan bij de sector van eerste keus de rest niet.

Stagebegeleiding

Bijna de helft van de scholieren vond de begeleiding die ze van school kregen tijdens de maatschappelijke stage (zeer) goed. Daarentegen vond een kwart van de leerlingen de begeleiding niet toereikend. 15% geeft aan dat deze (zeer) slecht was en 10% zegt helemaal geen begeleiding te hebben gehad. Er is dus voor een deel van de scholen op het gebied van begeleiding van de leerlingen nog zeker wat te verbeteren.

Over de begeleiding die ze kregen vanuit de maatschappelijke organisaties waar ze stage liepen, zijn de leerlingen meer te spreken. Hier geeft 85% aan dat deze (zeer) goed was, en maar 5% zegt dat deze (zeer) slecht was.

Aansluiting stage bij het onderwijs

De meningen zijn verdeeld over hoe goed de maatschappelijke stage aansluit bij de lessen van de school, ruim dertig procent geeft aan dat dit (zeer) goed is. De grootste groep weet het eigenlijk niet zo goed, die geeft aan niet goed/niet slecht. Iets minder dan een kwart van de scholieren geeft aan dat dit niet goed aansluit bij de lessen van school. Ook hier lijkt nog wel wat te verbeteren.

Mening over de maatschappelijke stage

Maar wat vonden ze nu eigenlijk van de maatschappelijke stage zelf?

Ruim 80% van de leerlingen geeft aan dat de maatschappelijke stage een succes was. Dit komt met name omdat het gezellig was, het was leuk om te doen. Het was duidelijk een positieve ervaring. Degenen die aangeven dat de stage geen succes was, vinden dat ze niets of te weinig geleerd hebben. Of ze geven aan dat de maatschappelijke stage saai was. De stage was voor deze groep inhoudelijk gezien geen uitdaging.

Gevraagd naar wat ze leuk vonden, geeft meer dan de helft aan dat ze het leuk vonden om andere mensen te helpen. Ook nieuwe dingen leren en de sociale contacten vond een redelijke grote groep leuk. Ruim 20% vond het soort vrijwilligerswerk dat ze deden interessant. Zowel het sociale aspect (het helpen van mensen en anderen leren kennen) als het leren van nieuwe vaardigheden is als heel positief ervaren (zie tabel 4.1).

Tabel 4.1 Wat vond je leuk aan de maatschappelijke stage? (n=213)

	Ja	
	N	%
Andere mensen helpen	112	52,6%
Nieuwe vaardigheden leren (bv organiseren)	89	41,8%
Nieuwe mensen leren kennen/sociale contacten	73	34,3%
Het soort vrijwilligerswerk is interessant	47	22,1%
Voor dat gevoel van voldoening dat je krijgt als je iets voor anderen doet	41	19,2%
Leren durven experimenteren en uitdagingen aangaan	34	16,0%
Om gezellig samen met mijn eigen leeftijdsgenoten bezig te zijn	33	15,5%
Vrijwilligerswerk is belangrijk en nodig voor de samenleving	17	8,0%
Mijn vrienden deden het daarom wilde ik het ook eens proberen	6	2,8%
Anders, namelijk	33	15,5%

Gevraagd naar wat de leerlingen niet leuk vonden aan de stage zegt een kleine 30% dat ze het niet leuk vonden dat de stage verplicht was. Eenzelfde groep geeft aan dat deze niet goed aansluit bij school of de opleiding. Daarnaast geeft nog ongeveer 20% aan dat ze het niet leuk vonden dat er geen financiële vergoeding tegenover stond en dat ze vonden dat het teveel tijd kostte. De overige categorieën worden minder genoemd (zie tabel 4.2). Als je kijkt wat er ingevuld wordt bij de categorie anders, valt op dat ongeveer zes procent van de scholieren aangeeft dat alles leuk was.

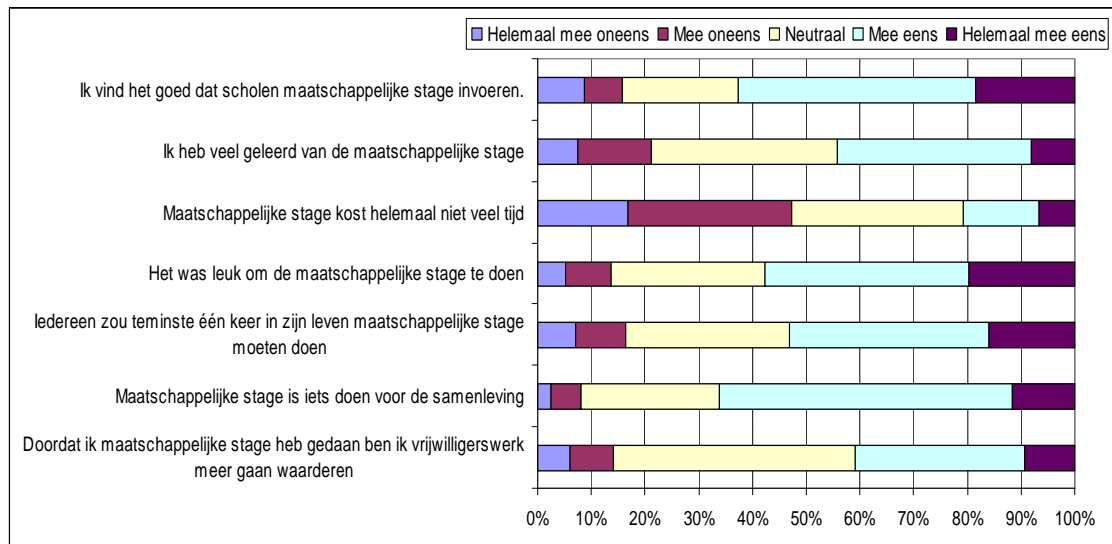
Tabel 4.2 Wat vond je niet leuk aan de maatschappelijke stage? (n=213)

	Ja	
	N	%
Maatschappelijke stage is verplicht door de school	62	29,1%
Maatschappelijke stage sluit niet aan op een schoolvak of opleiding	57	26,8%
Er staat geen financiële beloning tegenover	47	22,1%
Het kostte teveel tijd	42	19,7%
Het levert geen studiepunten of certificaat op	29	13,6%
Ik moest zelf een stageplaats zoeken	17	8,0%
Ik mag niet zelf de klus kiezen	17	8,0%
Ik moest emotioneel belastend werk doen (werk met ouderen /zieken)	15	7,0%
Het is geen gezellige of leuke klus	14	6,6%
Het was geen nuttig werk	14	6,6%
Ik heb daardoor niets nieuws geleerd	11	5,2%
Ik moest ver reizen om het werk te doen	5	2,3%
Anders, namelijk	37	17,4%

Het nut van de stage

Ruim zestig procent van de scholieren vindt het goed dat scholen meedoen aan de maatschappelijke stage, vijftien procent is het hier niet mee eens, de rest is neutraal. De grootste groep van de scholieren is het er dus wel mee eens dat de maatschappelijke stage ingevoerd wordt.

Figuur 4.5: In hoeverre ben je het met de volgende stellingen eens? (n=213)

De stellingen laten duidelijk zien dat de meest leerlingen positief of neutraal zijn over de maatschappelijke stage. Bijna 60% van hen vond het gewoon leuk om te doen. Ruim de helft van hen vindt ook dat iedereen tenminste één keer een maatschappelijke stage zou moeten doen. Daarnaast geeft nog eens ruim veertig procent aan dat ze vrijwilligerswerk meer zijn gaan waarderen door de maatschappelijke stage en dat ze er veel van hebben geleerd.

Het percentage dat het niet eens is met deze stellingen is vrij laag, dit varieert tussen de tien en vijftien procent. Dit is anders bij de stelling over de tijd die de stage kost. Hier geeft wel ruim veertig procent van de leerlingen aan dat ze vinden dat de maatschappelijke stage veel tijd kost. Wat de stellingen duidelijk maken, is dat de meeste leerlingen te spreken zijn over de maatschappelijke stage. Het was leuk, gezellig en leerzaam. Interessant is dat scholieren die een kortere stage hebben gedaan, hier minder over te spreken zijn; ze vonden het minder leuk en geven ook minder vaak aan dat ze er veel van geleerd hebben; dan degene die een langere stage hebben gedaan!

De leerlingen en vrijwilligerswerk

De meeste leerlingen (rond de 85%) doen (naast hun stage) op dit moment geen vrijwilligerswerk. 15% doet dit wel en ruim 15% heeft dit ooit gedaan (maar doet dit nu niet meer). Degene die op dit moment vrijwilligerswerk doen, doen dit vooral in de sport, bij de scouting of die gaan collecteren. In totaal zijn er 13 scholieren (6%) die vrijwilligerswerk zijn gaan doen als gevolg van de maatschappelijke stage. Ze zijn datgene blijven doen wat ze tijdens de maatschappelijke stage hebben gedaan. Over de 'houdbaarheid' van deze nieuwe vrijwilligers is nog niets te zeggen.

4.4 Conclusies scholieren

Voor bijna alle leerlingen was de maatschappelijke stage verplicht, maar het grootste deel (92%) mocht wel zelf kiezen wat voor stage ze gingen doen. Ongeveer dertig procent van de scholieren

heeft een stage gedaan in de zorg (werken met ouderen, zieken of gehandicapten). Daarnaast heeft ruim twintig procent met kinderen gewerkt, en iets minder dan vijftien procent heeft iets gedaan bij de sportclub. In de praktijk heeft ruim 40% van de scholieren een stage gedaan bij de sector van eerste keus.

De meeste scholieren besteden aan hun stage tussen de 10 en 50 uur in totaal, er is een kleinere groep waar dit minder dan 10 uur is. Deze laatste groep mag meestal niet zelf kiezen wat voor stage ze gaan doen en vond deze ook minder leuk dan de leerlingen die meer uren bezig zijn geweest met de maatschappelijke stage.

Begeleiding bij stagetraject

Bijna de helft van de scholieren vond de begeleiding die ze van school kregen tijdens de maatschappelijke stage (zeer) goed. Daarentegen vond een kwart van de leerlingen de begeleiding niet toereikend, 10% zegt zelfs helemaal geen begeleiding te hebben gehad vanuit de school. Hier valt nog zeker wat te verbeteren.

Over de begeleiding die ze kregen vanuit de maatschappelijke organisaties waar ze stage liepen, zijn de leerlingen meer te spreken. Hier geeft 85% aan dat deze (zeer) goed was en maar vijf procent zegt dat deze slecht was.

Aansluiting bij de lessen

De meningen zijn verdeeld over hoe goed de maatschappelijke stage aansluit bij de lessen van de school, ruim dertig procent geeft aan dat dit goed is. De grootste groep weet het eigenlijk niet zo goed, die geeft aan niet goed/niet slecht. Iets minder dan een kwart van de scholieren geeft aan dat dit niet goed aansluit ((zeer) slecht) bij de lessen van school. Ook hier lijkt nog wel wat te verbeteren.

De mening over de maatschappelijke stage

Over het algemeen zijn de leerlingen positief over de maatschappelijke stage. Ruim tachtig procent van de leerlingen geeft aan dat de maatschappelijke stage een succes was! Uit de antwoorden blijkt dat het sociale aspect, het helpen van mensen en anderen leren kennen, naast het leren van nieuwe vaardigheden als heel positief is ervaren door de leerlingen. Leerlingen van het vwo geven vaker aan dat ze het leuk vonden dan de leerlingen die op de havo/vmbo zitten. Geconcludeerd mag worden dat de meeste leerlingen goed te spreken zijn over de maatschappelijke stage.

Bijlage 1 Lijst van geïnterviewde Vliegende Brigadiers

Naam	Organisatie
1 Bep Timmer	NCSU
2 Bianca Talen	Vrijwilligerscentrale Zwolle
3 Gert Jan Overduin	STAM
4 Hans Ebbing	Stichting Contour
5 Iris Kummeling	Het Nederlandse Rode Kruis
6 Jacqueline Kuipers	NUSO
7 Jan Piet de Boer	Stichting Landschapsbeheer Friesland
8 Jeannette Stamps	AXION
9 Lilian Lechner	Steunpunt Scouting Zuid-Holland
10 Marianne Baltjes	PRIMO
11 Marije Kattewinkel	Stichting Landschapsbeheer Groningen
12 Marius Hendriks	Stichting Partoer
13 Marjolein Wildeboer	Huis voor de Sport Groningen
14 Truus van Dooremalen	Paladijn

Bijlage 2 Tabellen voor de coördinatoren

Tabel 1. De instellingen die de vragenlijst hebben ingevuld

	N	Percent	%
2 College	3	13,6	13,6
Christelijk College Groevenbeek	3	13,6	13,6
De Nieuwe Veste	1	4,5	4,5
Dr. Nassau College	1	4,5	4,5
Herbert Vissers College	1	4,5	4,5
Het College Vos	1	4,5	4,5
Koning Willem II College	1	4,5	4,5
Marianum	1	4,5	4,5
Ommelander College	1	4,5	4,5
PRO Assen	1	4,5	4,5
RSG	2	9,1	9,1
Rythovius College	1	4,5	4,5
Scholingsgroep Cambium	1	4,5	4,5
Scholingsboulevard Enschede	1	4,5	4,5
SG Were Di	1	4,5	4,5
Strabrechtcollege	1	4,5	4,5
Thorbecke Scholengemeenschap	1	4,5	4,5
Totaal	22	100,0	100,0

Tabel 2. Het gemiddeld aantal leerlingen dat per schooljaar de maatschappelijke stage heeft gelopen (alleen voor de scholen die aangeven dat er een stage heeft plaatsgevonden, n=20*).

		Schooljaar 2005-2006	Schooljaar 2006-2007
		10	16
N	Missing	10	4
Gemiddeld		102,5000	98,0000
Mediaan		87,5000	96,0000
Modus		15,00(a)	150,00
Minimum		15,00	8,00
Maximum		270,00	270,00

* Er zijn twee coördinatoren die aangeven dat er bij hun instelling (of dependance) tot nu toe nog geen maatschappelijke stage heeft plaatsgevonden - deze staan wel voor het schooljaar 2006-2007 gepland.

Tabel 3. Wat was de belangrijkste aanleiding voor uw school om maatschappelijke stages aan te (gaan) bieden? (n=17)

	N	%
We zijn benaderd door een of meerdere organisaties	5	29,4
De subsidiemogelijkheden vanuit het ministerie van OC&W.	3	17,6
Het aanbieden van maatschappelijke stage is een goede manier	4	23,5
Andere aanleiding	5	29,4
Totaal	17	100,0
Missing	5	
Totaal	22	

Tabel 4. Wat was de belangrijkste aanleiding voor uw school om maatschappelijke stages aan te (gaan) bieden? - Anders, namelijk: (Open) (n=5)

Het paste in ons programma en het leek erop dat het verplicht zou gaan worden
invulling geven aan karaktervorming als onderdeel van de opleiding.
Leerlingen ervaringen laten opdoen in zorg en welzijnssector en laten ervaren wat het is om vrijwilligerswerk te doen.
past binnen het lob programma en is een mooi aanvulling op het leren reflecteren op de toekomst
wij doen dit al jaren en worden nu financieel tegemoet gekomen

Tabel 5. Kunt u aangeven om wat voor soort ondersteuning het ging die u van externen heeft gekregen? (meerdere antwoorden mogelijk) (n=14)

	Ja
Het zoeken van stageplaatsen.	71,4%
Het bemiddelen bij stageplaatsen.	64,3%
Informatie over (de mogelijkheden van) maatschappelijke stage.	57,1%
Praktische tips bij het organiseren van maatschappelijke stage.	35,7%
Ondersteuning bij aanvraag subsidie voor maatschappelijke stage.	21,4%
Anders	7,1%

Tabel 6. Bent u tevreden over de ondersteuning die u heeft gekregen?

	N	Percent	%
Ja	14	63,6	82,4
Een beetje	1	4,5	5,9
Nee	2	9,1	11,8
Totaal	17	77,3	100,0
Missing	5	22,7	
Totaal	22	100,0	

Tabel 7. Ondersteuning bij het organiseren van de maatschappelijke stage van een vrijwilligerscentrale (n=17)

			Bent u tevreden over de ondersteuning die u heeft gekregen?		
			Ja	Een beetje	Nee
Vrijwilligerscentrale	Nee	n	7 70,0%	1 10,0%	2 20,0%
	Ja	n	7 100,0%	0 ,0%	0 ,0%
Totaal		n	14 82,4%	1 5,9%	2 11,8%

Bijlage 3 Tabellen voor de leerlingen

Tabel 1. Hoeveel uren heb je ongeveer besteed aan deze maatschappelijke stage?* (n=222)

	N	%
Minder dan 10 uur	62	27,9
10 tot 50 uur	131	59,0
Meer dan 50 uur	29	13,1
Totaal	222	100,0
missing	28	

* De uren die je hebt besteed aan bijvoorbeeld het schrijven van een verslag tellen niet mee.

Tabel 2. Kreeg je studiepunten voor de maatschappelijke stage? (n totaal=223)

	Nee	Ja
Nee		129
vwo/Gymnasium		33
		52,4%
havo		7
		19,4%
vmbo		54
		43,5%
Totaal	129	94
		42,2%

Tabel 3. Wat is het opleidingsniveau van je ouders? (moeder n=192, weet niet 58/ vader n=193, weet niet 57)*

Opleidingsniveau	hbo/universitair	Middelbaar onderwijs	Basisonder- wijs	Geen onderwijs
Moeder	47%	47%	5%	1%
Vader	55%	41%	3%	1%

* De leerlingen die niet weten wat het opleidingsniveau van de ouders is, zijn in deze tabel niet mee genomen

Tabel 4. Was de maatschappelijke stage tijdens schooltijd?

	N	%
Deze was volledig tijdens schooltijd	49	19,6
Deze was zowel tijdens schooltijd/ als buiten schooltijd	73	29,2
Deze was volledig buiten schooltijd	100	40,0
Totaal	222	88,8
Missing	28	11,2
Totaal	250	100,0

Tabel 5. Mocht je zelf het soort vrijwilligerswerk kiezen dat je tijdens de maatschappelijke stage deed naar de tijd die ze hebbe besteedt aan de stage?

Hoe veel uur heb je besteed aan de stage:	1 Ja	2 Nee
Minder dan 10 uur	49 79,0%	13 21,0%
10 tot 50 uur	129 97,7%	3 2,3%
Meer dan 50 uur	28 96,6%	1 3,4%
Totaal	206 92,4%	17 7,6%

Tabel 6. Het was leuk om de maatschappelijke stage te doen naar onderwijssector (n=214)

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens	Totaal
1,00 vwo/Gymnasium	1 1,6%	5 7,9%	13 20,6%	34 54,0%	10 15,9%	63 100,0%
2,00 havo	4 13,3%	3 10,0%	7 23,3%	10 33,3%	6 20,0%	30 100,0%
3,00 vmbo	6 5,0%	10 8,3%	42 34,7%	37 30,6%	26 21,5%	121 100,0%
Totaal	11 5,1%	18 8,4%	62 29,0%	81 37,9%	42 19,6%	214 100,0%

Tabel 7. Het was leuk om de maatschappelijke stage te doen naar de tijd die ze hebben besteedt aan de stage (n=214)

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	Helemaal mee eens	Totaal
Minder dan 10 uur	4 6,7%	7 11,7%	22 36,7%	17 28,3%	10 16,7%	60 100,0%
10 tot 50 uur	6 4,8%	11 8,7%	32 25,4%	51 40,5%	26 20,6%	126 100,0%
Meer dan 50 uur	1 3,6%	0 ,0%	8 28,6%	13 46,4%	6 21,4%	28 100,0%
Totaal	11 5,1%	18 8,4%	62 29,0%	81 37,9%	42 19,6%	214 100,0%

Tabel 8. Ik heb veel geleerd van de maatschappelijke stage naar de tijd die ze hebben besteedt aan de stage (n=214)

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens	Totaal
Minder dan 10 uur	5 8,3%	14 23,3%	23 38,3%	14 23,3%	4 6,7%	60 100,0%
10 tot 50 uur	8 6,3%	10 7,9%	46 36,5%	51 40,5%	11 8,7%	126 100,0%
Meer dan 50 uur	3 10,7%	5 17,9%	6 21,4%	12 42,9%	2 7,1%	28 100,0%
Totaal	16 7,5%	29 13,6%	75 35,0%	77 36,0%	17 7,9%	214 100,0%

Colofon

Financiers	Ministerie van VWS; VSB-Fonds; Skan-Fonds; Stichting Porticus
Opdrachtgever	MOVISIE
Auteurs	Drs. H. Braam Drs. S.O. Tan Drs. M.J. de Gruijter
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht telefoon 030-2300799 telefax 030-2300683 e-mail secr@verwey-jonker.nl website www.verwey-jonker.nl

De publicatie

De publicatie kan gedownload worden via onze website: <http://www.verwey-jonker.nl>.

Behalve via deze site kunt u producten bestellen door te mailen naar verwey-jonker@adrepak.nl of faxen naar 070-359 07 01, onder vermelding van de titel van de publicatie, uw naam, factuuradres en afleveradres.

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2009

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.

Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute.

Partial reproduction is allowed, on condition that the source is mentioned.